

Rakennushistoriaselvitys

Kiinteistö Oy Oulun Kalliotie 6

30.8.2024

Sisällysluettelo

Perustiedot.....	2
Johdanto.....	3
Kaavahistoria.....	4
Ympäristön rakentuminen	11
Elokuvateattereiden Oulu	23
Kiinteistö Oy Oulun Kalliotie 6.....	28
Historiakatsaus.....	28
Rakennus- ja suunnitteluvaiheet.....	29
Nykytilanne ja säilyneisyys	42
Yhteenveto	67
Lähteet	70

Bio Kuohun sisäänkäynti 40-luvulta. Lähde: Forum 24

Perustiedot

Kohde:	Elokuvateatteri Star
Osoite:	Kalliotie 6, 90500 Oulu
Kiinteistötunnus:	564-52-17-11
Kiinteistön omistaja:	Kiinteistö Oy Oulun Kalliotie 6
Laajuustiedot:	Bruttoala 1415 m ² Tilavuus 5730 m ³ Tontin pinta-ala 1300 m ²
Kerrosluku:	Kellari, kaksi kerrosta ja ullakko
Paloluokka:	P2
Suunnittelija:	1937-1938 J.W. Miesmaa
	2004 muutostyöt Arktes Oy
	2011 -> muutostyöt Arkkitehtuuritoimisto Seppo Valjus Oy
Rakennusaika:	Rakentaminen 1938, viimeisin muutostyö 2019
Kaavatilanne:	Asemakaava 564-727, voimaantulo 30.9.1975
Suojelu:	Ei suojeltu, arvioitu Pohjois-Pohjanmaan rakennettu kulttuuriympäristö 2015 – selvityksessä ja 2. vaihemaakuntakaavassa maakunnallisesti arvokkaaksi kohteeksi, rakennushistoriallisten ja historiallisten arvojen perusteella.

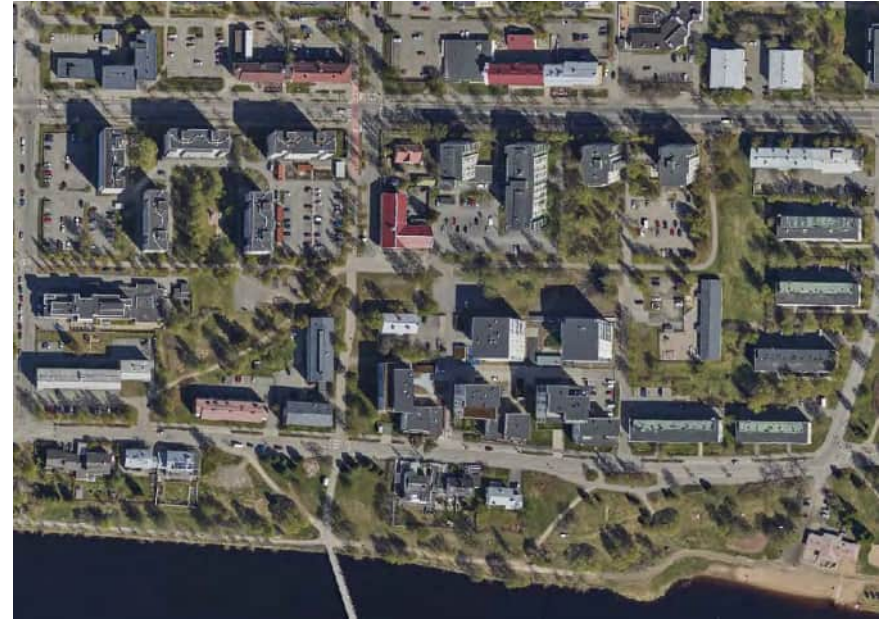
Johdanto

Tämä rakennushistoriaselvitys käsittelee Oulun kaupungissa, Tuiran kaupunginosassa sijaitsevan Asunto Oy Oulun Kalliotie 6:n rakentamista nykyiseen asuunsa. Selvitys liittyy käynnissä olevaan korttelin 17, tontti 11 ja kortteli 114, tontti 14 asemakaavamuutokseen. Selvityksen tilaajana toimi Elokuvateatteri Star ja laatijana Arkkitehtuuritoimisto Seppo Valjus Oy.

Asunto Oy Kalliotie 6:n asuin- ja liikerakennus valmistui 1938 ja on pysynyt ulkoiselta hahmoltaan pääosin samanlaisena valmistumisestaan asti. Rakennuksen toimintaan on oleellisesti liittynyt elokuvateatteritoiminta, ensin pitkään nimellä Bio Kuohu, vuodesta 1982 alkaen nimellä Star. Vuosien aikana teatteritoiminta on laajentunut käsittämään suurimman osan kiinteistön tiloista.

Rakennuksen ympärillä alue on muuttunut pientalovaltaisesta asuinalueesta korkeiden kerrostalojen ympäröimäksi.

Selvityksessä on keskitytty merkittävimpiin rakennusmuutoksiin, pienehköjä sisätilamuutoksia, erityisesti asuintiloissa ei ole huomioitu.

Ilmakuva vuodelta 2022. Lähde: Oulun kaupunki

Kaavahistoria

Tuiran historia Oulun kaupungin osana alkaa 1800-luvun lopulta. Kasvava kaupunki tarvitsi lisää tilaa ja Oulujoen pohjoispuoli oli luonteva laajentumissuunta. Oulujoen sillat valmistuivat 1886 mutta alueen kehittämistä hidastivat Tuiran ja viereisen Alalaanilan kuuluminen Oulun maalaiskuntaan. 1900-luvun alkuun mennessä molemmat alueet liitettiin kaupunkiin ja kaavoitusta alettiin valmistella.¹

Tuiraan valmistui ensimmäinen asemakaava vuonna 1914. Laatijaksi oli kutsuttu Bertel Jung, joka oli toiminut asiantuntijana jo keskustan vuoden 1908 kaavaprosessissa. Puutarhakaupungin ihanteita ja kaupunkimaista rakentamista yhdistelevä kaava jäsenteli alueen leveisiin

pääliikenneväyliin ja kapeisiin asutokuihin. Pääväylien varsille esitettiin umpinaisia kerrostalokortteleita ja kujien varsille pientaloasutusta. Rakennuskanta vaihteli monumentaalirakentamisesta huviloihin, kerrostaloista pientaloihin².

Oulun kaupungin Tuiran ja Alalaanilan tilan järjestämisehdotus, Bertel Jung 1914. Lähde: Oulun Asemakaavoitus

¹ Tuomaala, 2015, s.3-5

² Niskala, Okkonen, 2002, s.67

1914 kaavassa Kalliotien varressa sijaitsevaan Starin tontille on esitetty ”tavallisia vuokra- ja liiketalotontteja”, samoin kuin tulevan Kalliotien sekä Valtatien varsille. Itäpuolelle tulevan Etelätarhantien varsi on määritelty ”korkeintaan 2-kerroksisten asuintalojen” alueeksi, tien molemmille puolille on määritelty puurivistö. Tien päätteenä on julkinen rakennus, johon rakennettiinkin Tuiran kirkko 1916.

Alueen väkiluku kehittyi nopeasti ja alkuaan hajanainen torppariasutus alkoi täydentymään. Vuosien 1920 ja 1930 välillä alueen väkiluku kaksinkertaistui neljään tuhanteen asukkaaseen. 1950-luvun alussa Tuira oli suurimmaksi osaksi jo rakennettu.³

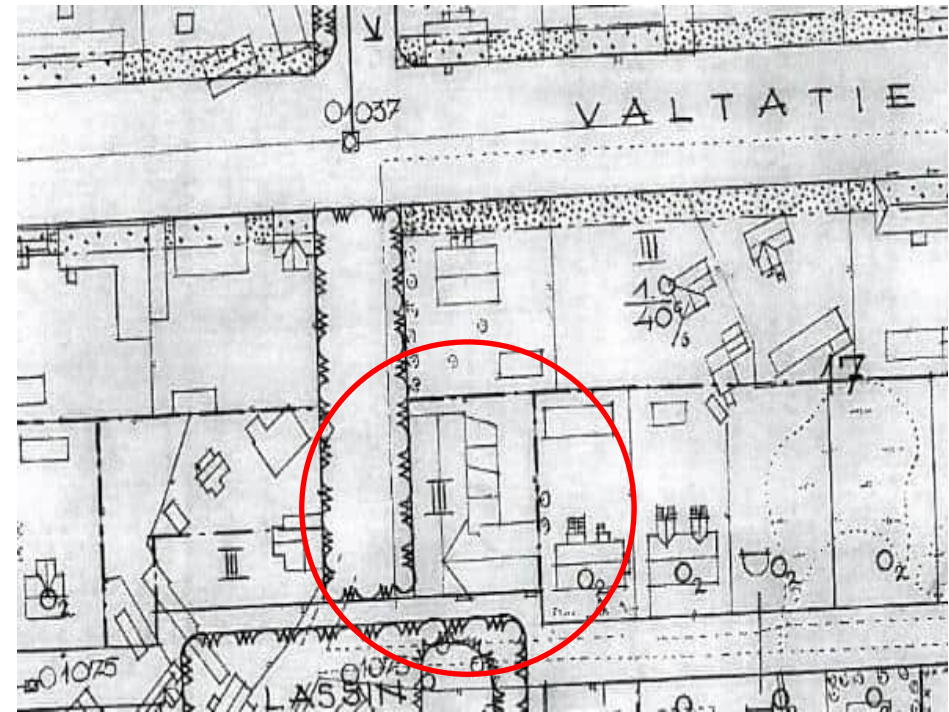
Yksityiskohta Oulun kaupungin Tuiran ja Alalaanilan tilan järjestämisehdotuksesta, Bertel Jung 1914. *Lähde: Oulun Asemakaavoitus*

³ Tuomaala, 2015, s.5

1954 tehtiin Tuiran II asemakaava. Siinä tukeuduttiin Jungin 1914 kaavaan, Aallon 1944 Koskikeskuksen kaavaan sekä Meurmanin laatimaan vuoden 1952 yleiskaavaan.⁴

Kortteli 17 on kooltaan nykyisen kaltainen, Kalliotie Valtatien ja Koskitien välillä on esitetty puistoalueeksi. Rakennus on määritelty asuin- ja liiketaloiksi, jonka kerrosluvun tulee olla III.

Kantakartassa on nähtävissä myös alueen olevaa pientaloasutusta, joista kaikki eivät asetu kaavan kanssa samoihin koordinaatteihin.

Tuiran II asemakaava, 1954. Lähde: Oulun Asemakaavoitus

⁴ Asemakaavaselostus 1954

1960-luvun loppupuolella Oulun asukasluvun ennakoitiin kasvavan voimakkaasti ja vuonna 1969 tuli voimaan Tuiran asemakaavamuutos. Aiemmin oli jo hyväksytty useita erillisiä asemakaavamuutoksia yksittäisille kerrostaloille, vuoteen 1968 mennessä jo suurin osa tuiralaisista asui kerrostaloissa.⁵

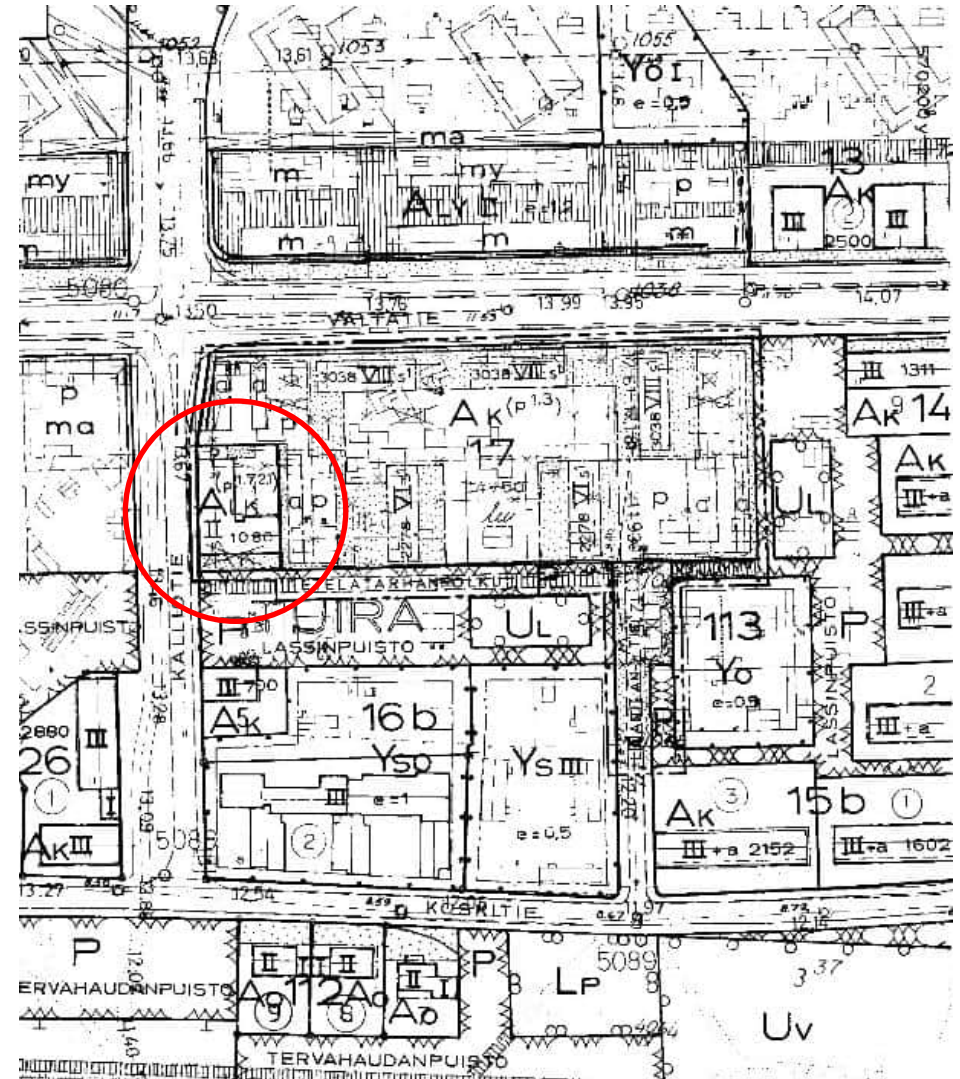
Kortteli 17 määriteltiin asuntokerrostalojen korttelialueeksi ja sallittua kerroslukua nostettiin lukuun VIII. Kalliotie on merkitty jatkettavaksi Koskitielle.

Asemakaavamuutos 1969. Lähde: Oulun Asemakaavoitus

⁵ Tuomaala, 2015, s.33

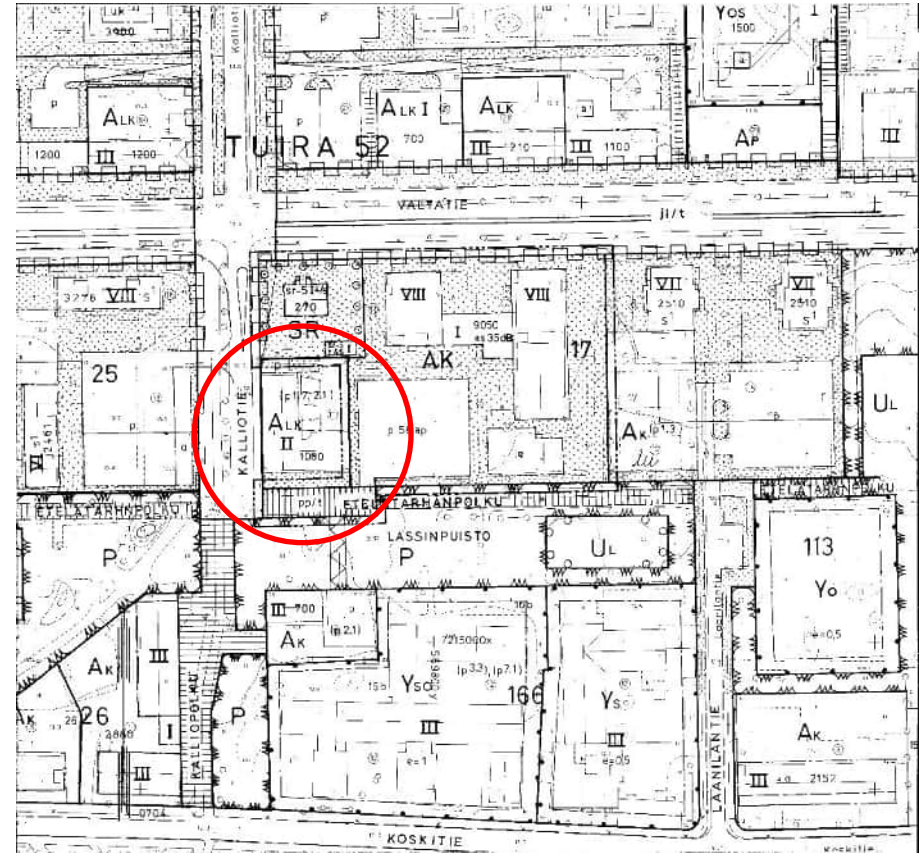
Vuonna 1975 asemakaavaa päivitettiin. Liikerakennuksen tontti muodostettiin omaksi korttelialueekseen ja määriteltiin yhdistettyjen liike- ja asuntokerrostalojen alueeksi. Rakennusoikeudeksi määritettiin 1080 ja kerrosluvaksi II. Autopaikoista määriteltiin 1ap/liikehuoneiston 50 m² ja 1 ap/asuinhuone. Loppuosa korttelista on määritelty asuinkerrostalojen korttelialueeksi, viiden lamellitalon kerrosluvut vaihtelevat VI ja VIII välillä. Asemakaava on edelleen voimassa Kalliotie 6:n osalta.

Asemakaavamuuos 1975. Lähde: Oulun Asemakaavoitus

1977 kaavamuutoksessa asuinkerrostalojen korttelialueelle tehtiin muutoksia, osa lamellitaloista muutettiin pistetaloiksi ja rakentaminen keskitettiin Valtatien varteen. Asuinrakennusten tontti myös jaettiin kahteen osaan. Kalliotien pääty muutettiin keveyen liikenteen väyläksi.

Viimeisin muutos korttelin kaavahistoriassa on vuodelta 1988, jolloin aiemmin pysäköintialueeksi esitetty Samuli Paulaharjun entinen kotitalo, ns. ”Sininen talo” suojeltiin asemakaavassa.

Asemakaavamuutos 1988. Lähde: Oulun Asemakaavoitus

Suojelumerkinnot asemakaavassa + selvitykset

Elokuvateatteri Star on huomioitu voimassa olevassa 2. vaihemaakuntakaavassa maakunnallisesti arvokkaana kohteena (R rakennushistorialliset arvot, H historialliset arvot), liitteessä 4.

Pohjois-Pohjanmaan rakennettu kulttuuriympäristö 2015 – selvityksessä Elokuvateatteri Star on mainittu maakunnallisesti arvokkaaksi kohteeksi, rakennushistoriallisten ja historiallisten arvojen perusteella.

Asemakaavamuutoksen yhteydessä rakennus oltaisiin varustamassa suojelumerkinnällä.

Samassa korttelissa sijaitseva Sininen talo on suojeltu voimassa olevassa asemakaavassa. Sen lisäksi Sininen talo on suojeltu rakennusperintölain nojalla.

Ympäristön rakentuminen

Tuira oli varsin vapaasti rakentunutta pientalovaltaista aluetta vielä 1930-luvulla.

1939 ilmakuvastä löytyy jo Kalliotie 6:n rakennus, pohjoispuolella on nähtävissä Samuli Paulaharjun kotitalo. Muuten ympäristössä on sittemmin purettuja pientaloja.

Ilmakuva 1939.

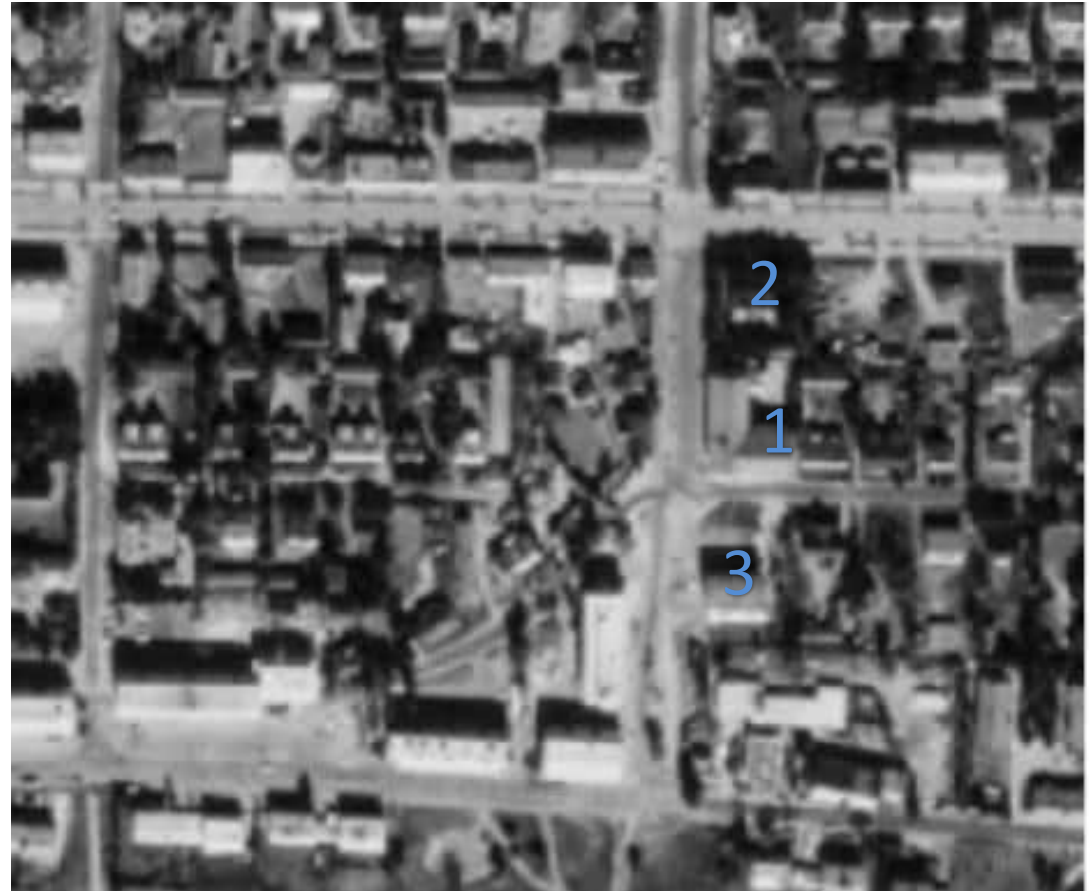

1. Elokuvateatteri Star

2. Samuli Paulaharjun kotitalo

Eteläpuolella rakennettiin As Oy Etelätarhantie 14 vuonna 1956, joka on nähtävissä vuoden 1965 ilmakuvassa, muuten ympäristön pientaloasutus on pysynyt ennallaan.

Ilmakuva 1965.

1. Elokuvateatteri Star
2. Samuli Paulaharjun kotitalo
3. As Oy Etelätarhantie 14

Vuoden 1969 asemakaava alkoi vaikuttamaan Itä-Tuiran alueella ja vuonna 1980 lähes kaikki pientalot oli korvattu kerrostaloilla.

Ilmakuva 1980.

1. Elokvateatteri Star
2. Samuli Paulaharjun kotitalo
3. As Oy Etelätarhantie 14

Koskitien varressa 2009 oli vielä nähtävissä Lohipadon erityiskoulu, jonka tilalle rakennettiin kilpailuvoittoon perustunut kerrostaloalue, alue valmistui 2022.

Ilmakuva 2009.

1. elokuvateatteri Star
2. Samuli Paulaharjun kotitalo
3. As Oy Etelätarhantie 14
4. Lohipadon erityiskoulu
5. Lohipadon asuinalue

Ilmakuva 2022.

2024

Elokuvateatteri Starin lähiympäristöstä on löydettävissä useita Tuiran alueen vaiheita 100 vuoden ajalta. Pohjoispuolen Samuli Paulaharjun kotitalo on 1900-luvun alusta, eteläpuolelta löytyy 50- ja 60-luvun matalia asuinkerrostaloja, itä- ja länsinaapurit ovat itä-Tuiralle tyypillisiä korkeita pesubetonisia elementtikerrostaloja. Tielinjaukset ovat peräisin Jungin kaavasta, Etelätarhanpolku on muuttunut pyörätieksi, mutta sen varteen tehty koivukuja on edelleen nähtävissä.

1. ELOKUVATEATTERI STAR
2. SININEN TALO
3. ASUNTO OY OULUN TUIRANMAJA
4. KALLIOTIE 5,7, SIVAKKA
5. AS OY ETELÄTARHANTIE 14
6. AS OY LASSINPUISTO
7. AS OY KOSKENRANNAN SALUUTTI
8. AS OY LOHITORNI

Samuli Paulaharjun talo, ”Sininen talo”

Kirjailija ja kansatieteilijä Samuli Paulaharjun puolitoistakerroksinen, hirsirakenteinen ja lautaverhoiltu kotitalo sijaitsee Valtatien varressa. Se edustaa entisen puutalo-Tuiran tyyppillistä rakennuskantaa. Alkuperäinen hirsikehikko on arveltu olevan 1800-luvun lopulta. Paulaharju asui talossa vuosina 1919-44, kuolemaansa saakka. Taloa on laajennettu 1930-luvulla ja samalla sitä on käännetty Valtatien suuntaiseksi. Rakennus toimi ravintolakäytössä 1972-84 jolloin se sai myös sinisen värityksensä.

Ravintolan jälkeen rakennuksessa toimi antikvariaatti 2000-luvun alkuun, jonka jälkeen rakennus on ollut pelkästään asuinkäytössä.

Rakennus on suojeltu rakennussuojelulain nojalla vuonna 1990. Lisäksi asemakaavassa rakennus sijaitsee asemakaavassa suojeltavien rakennusten korttelialueella (SR) ja siihen kohdistuu sr-5 kaavamerkintä.

Asunto Oy Tuiranmaja

Valtatien varressa sijaitsee Tuiranmaja, asunto-osakeyhtiö koostuu 8-kerroksisesta noppatalosta ja lamellitalosta joita yhdistää matala yhteistila. Rakennukset ovat valmistuneet 1980-luvulla ja viimeisin laaja peruserä on valmistunut 2020-luvun alussa. Julkisivut ovat lähinnä pesu- ja betonisia elementtipintoja, muutamat sisäänvedot, ikkunat ja muut metalliosat ovat vihreää peltiä.

Pysäköinti on järjestetty maanpäällisenä, pihalta löytyy puurakenteisia jäte- ja pyöräkatoksia.

Kalliotie 5 ja 7

Kalliotien varressa sijaitsevat kaksi Sivakan pesubetonipintaista lamellitaloa. Kalliotie 5:n tehostepellitykset ja ikkunat ovat keltaiset, 7:n punaiset. Rakennukset ovat valmistuneet 1980, molemmat on peruskorjattu 2000-luvulla. Pysäköinti on järjestetty maanpäällisenä, pihalta löytyy puurakenteisia jäte- ja pyöräkatoksia.

As Oy Etelätarhantie 14

Nykyisen korttelin 114 luoteisnurkassa sijaitseva rapattu asuinrakennus valmistui 1956. Rakennuksen tieltä purettiin pieni asuinrakennus talousrakennuksineen. Suunnittelijana toimi rakennusmestari E. Maivio. Rakennus on pysynyt ulkoisilta osiltaan muuttumattomana, rakennus on peruskorjattu vuonna 2010.

As Oy Lassinpuisto

Koskitien varressa As Oy Lassinpuisto, jonka koostuu kahdesta 3-kerroksesta lamellitalosta. Päädyissä on punatiiliverhous, pitkillä sivuilla nauhaikkunat ja kuitusementtilevyverhous. Rakennukset ovat valmistuneet 1962.

As Oy Koskenrannan Saluutti

As Oy Lohitorni

Entisen Lohipadon erityiskoulun paikalle rakennettavasta asuinkorttelista järjestettiin arkkitehtuurikutsukilpailu 2010. Kilpailun voitti Arkkitehtuuri-toimisto Seppo Valjus Oy. Asemakaava laadittiin kilpailutyön perusteella ja ensimmäiset vaiheet toteutettiin Rakennusteho Oy:n toimesta. 2. vaiheessa rakentajaksi tuli Hartela ja suunnittelijaksi vaihtui

Arkkitehtitoimisto Veli Karjalainen Oy. Korttelista löytyy rakennuksia vaihtelevilla kerrosluvuilla, julkisivut ovat rapatut, metalliosissa on talokoh-taista väritystä. Viimeisin asuisrakennus valmistui 2020-luvulla.

Sata vuotta Tuiraa, Sinisestä talosta Starin ja Etelätarhantien kautta Lohipadon kortteliin. Vasemmalla kulkee pyöräilyn pääreitti numero 3.

Elokuvateattereiden Oulu

Elokuvateatteri Starin historia on myös elokuvien historiaa. Rakennuksessa on toiminut elokuvateatteri alusta asti ja jatkuu vahvana edelleenkin.

Lumièren veljekset järjestivät ensimmäisenä pidetyn elokuvaesityksen Pariisissa 1895. Kuten tavallista Suomeen uusi eskapismien muoto levisi nopeasti, ensimmäinen elokuvanäytös järjestettiin Helsingissä jo 1896. Aluksi esityksistä vastasivat elävien kuvien kiertueseurot, näytökset olivat lyhyitä eikä vaatimukset esityspaikalle olleet korkeat. Elokuvan kehityksessä taiteena alun perin tavallisen elämän lyhyet kuvaukset muuttuivat juonellisiksi tarinoiksi, joiden kesto myös piteni. Tämä toi mukanaan vaatimuksia myös esityspaikalle, kiinteitä teattereita alettiin perustaa kiihtyvään tahtiin 1910-luvulla.⁶

Oulun ensimmäinen kiinteä teatteri avattiin 1905, Elävien Kuvien Teatteri Palokunnantalolla, eli VPK:n tiloissa Uusikadulla. Elokuvia esitettiin kiinteistössä aina vuoteen 1973 saakka, jolloin rakennus purettiin. Tilassa järjestettiin myös muita tapahtumia, olihan sali 400-paikkaisena yksi kaupungin suurimmista.⁷

Kaupungissa toimi 1920-luvulla useita teattereita, mm. Pallaksen ja Puistolantaloissa. 1914 rakennettiin Albertinkadulle yksisalinen, 274-paikkainen rakennus nimenomaan elokuvateatteriksi. Nimi oli 20-luvulta lähtien

Valokuva VPK:n talosta 60-luvulla. Lähde: Uuno Laukan kuvakokoelma

Teatteri Kino. Teatteritoiminta jatkui 1979-luvulle saakka, jolloin rakennus purettiin.⁸

Äänielokuvan yleistessä 30-luvun lopulla tapahtui teatterikentässä muutoksia, vanhojen teattereiden tekniseen kehittämiseen ei investoitu vaan toiminta lopetettiin, toisaalta viimeisimmällä tekniikalla varustettuja teattereita avattiin. Kaupungissa elokuvia esitti kuusi teatteria: Bio Kiistola (perustettu 1937) Kirkkokadulla, Bio Kuohu (1938) Kalliotiellä, Hovi (1938) Isokadulla, Kino Aula (1910, ent. Germania) VPK:n talossa Pakkahuoneenkadulla, Kino (1920) Albertinkadulla ja Tähti (1936) Asemakadulla.⁹

⁶ Hilapieli, 2021, s.19-28

⁷ Sanomalehti Kaleva, 3.7.2006

⁸ Hilapieli, 2021, s.184

⁹ Manninen, 1995, s.412

Valokuva elokuvateatteri Kinosta 60-luvulla. Lähde: *Uuno Laukan kuvakokoelma*

Teatterit jatkoivat toimintaansa 1940- ja 1950-luvuilla ja uusiakin teattereita perustettiin. Kassatalossa aloitti 1955 Rio, Koskelankylässä Valon Elokuvat 1951-61 ja Pateniemessä näytettiin elokuvia Honkapirtissä, 1951-74. Teatterit olivat erittäin suosittuja, elettiin tähtikuluttien aikaa sekä Suomessa että Hollywoodissa. Suomessa oli elokuvateattereita vuonna 1958 618 kappaletta, vuonna 2019 määrä oli 176 kappaletta. Asiakaspäämäärät olivat vastaavasti 173760 ja 50000.¹⁰

¹⁰ Hilapieli, 2021, s.152

1960-luvulla televisiolähetykset aloitettiin Oulussa ja sillä oli välitön vaikutus elokuvateattereiden kävijämääriin. 1965 Tähti lopetti toimintansa, 1972 Hovi. Kino Aulan pitkä historia päättyi 1973 VPK:n talon purkamiseen, Kino purettiin 1979. Toisaalta Pakkahuoneenkadulla avattiin kaksisalininen Adams 1975. Vanha Kiistolankiinteistö purettiin ja tilalle tehtyyn liikerakennukseen avattiin 5-salininen Formia 1980-luvun lopussa.¹¹

Valokuva elokuvamainoksista 50-luvun alusta. Lähde: *Kantaloiden perhealbumi*

Videoiden kulta-aika 90-luku oli teatteritoiminnalle vaikeaa aikaa, mutta tilanne alkoi elpyä 2000-luvulle tultaessa. Finnkino avasi keskustaan Plazan, 8-salisen teatterin 2006, samalla suljettiin Formian teatteri, Riossa lopettiin elokuvanäytökset 2009, jolloin Oulussa oli jäljellä kaksi teatteria, Star ja Plaza. Tilanne ei ole muuttunut vuoteen 2024 mennessä. Suora-toistopalveluiden läpilyönti 2010-luvun lopussa tuotti omia haasteitaan teattereille, 20-luvun alussa ollut korona-pandemia kokoontumisrajoituksineen vähensivät merkittävästi teattereiden asiakaskuntaa. Nykyajan

¹¹ Manninen, 1995 s.412

kuluttajan huomiosta käydään jatkuvaa kamppailua ja elokuvateatterin täytyy tarjota riittävän kiinnostava elämys, joka tarkoittaa jatkuvaa kehittämistä ja teknisen kehityksen mukana pysymistä.¹²

Kaupallisten teattereiden lisäksi Oulussa on ollut myös ahkeraa elokuvien harrastustoimintaa, ensimmäinen teatterikerho perustettiin 1959, Oulun Teinien Elokuvakerho OTEK, jonka aktiivisia toimihenkilöitä olivat lyseolaiset Pekka Lappalainen, Peter Von Bagh ja Jouni Koiso-Kanttila. Muitakin elokuvakerhoja perustettiin ja 1973 perustettiin rekisteröity yhdistys Oulun Elokuvakeskus. Myös kaupunki järjesti omia näytöksiään uuden pääkirjaston Pakkala-salissa, aina vuoteen 1993 asti. Samalla aloitettiin lasten kansainväliset elokuvafestivaalit¹³, jotka jatkuvat edelleen vuosittain, näytöksiä järjestetään mm. Valve-salissa.

Elokuvateatteri Star 2003

Teatteri Formian aula 1997

¹² Kari Kantala

¹³ Manninen, 1995, s.410-411

Elokvatekniikka

Elokuva on toisaalta taidemuoto, toisaalta tekninen suorite. Ensimmäiset elokuvaesitykset olivat muutaman minuutin mittaisia juonettomia tallennuksia arkisista asioista, filmikela pyöritettiin veivaamalla kampea kädellä.¹⁴ Suorite ei ollut riskitön, filmimateriaali oli herkästi syttyvää nitraattiselluloosaa ja valolähteenä käytettiin erittäin kirkasta ja toisaalta erittäin kuumaa kaarilamppua, jossa valo tehtiin hiilieloktrodilla ja sähköllä. Mikäli valonlähteen edessä kulkeva filmi jostakin syystä pysähtyi liian pitkäksi aikaa, oli vaarana tulipalo. Myöhemmin filmimateriaaliksi vaihtui selluloosatriasetaatti, joka uusien xenon-valonlähteiden myötä ei ollut enää samankaltainen paloriski.¹⁵

Ilmaisu kehittyi nopeasti, elokuvaan tuli juonellista kerrontaa ja kuvaus- ja leikkaustekniikan kehittymisen myötä mahdollistuneet lähikuvat auttoivat toisaalta monitahoisemman lopputuloksen, toisaalta näyttelijöiden tunnistettavuuden.¹⁶ Elokvien pituus kasvoi, ensimmäinen äänielokuva tuli 1930-luvun lopussa, 1940 loppupuolella värielokuvat yleistyivät. Ennen äänielokuvia merkittävä ammattikunta olivat teatterimuusikot, jotka soittivat mykkäelokuvien musiikin esityksen aikana.¹⁷

1950-luvulla kehitettiin laajakangaselokuva, jonka kuvasuhde on edelleen käytössä. 3D-kokeiluja oli tehty jo 1950-luvulla ja tekniikka oli suosiossa uudelleen 80- ja 90-luvuilla. 2009 julkaistu Avatar toi 3d-esitykset taas pinnalle, mutta sittemmin suosio on vähentynyt. 2000-luvun alkupuolella siirryttiin digitaalisuuteen, aluksi siirrettävillä kovalevyillä, nykyään näytökset ladataan suoraan verkon kautta.¹⁸

¹⁴ wikipedia, elokuvan historia

¹⁵ Hilapieli, 2021, s.41

¹⁶ wikipedia, elokuva historia

Bio Kiestola 1971. Lähde: Uuno Laukan kuvakokoelma

Digitaalisuus on parantanut erityisesti pienten teattereiden toimintaedellytyksiä, filmiaikoina elokuvista oli vain rajattu määrä filmikopioita, joita sitten kierrätettiin teattereiden kesken. Ensi-iltateatterit olivat tarkoin määritelty ja filmin viimein saapuessa hieman sivummalla sijaitseviin saleihin, saattoi se olla jo kulunut ja huonokuntoinen. Elokvat koostuivat usesta kelasta. Suosituimpien elokuvien kohdalla esitysajat oli porrastettu ja filmikeloja kuljetettiin kaupungin eri elokuvateattereiden välillä

¹⁷ Hilapieli, 2021, s.32

¹⁸ Hilapieli, 2021, s.30-40

illan aikana. Verkon kautta jaetun elokuvan määrä voi olla rajaton, ensi-illat voidaan järjestää samaan aikaan kaikkialla.¹⁹

Projektoritekniikka on kehittynyt myös nopeasti, uusin laser-teknikka on tarkkuudessaan moninkertainen vanhoihin verrattuna. Tulevaisuudessa projektori voidaan korvata näytöllä.

Kuvan lisäksi näytöksissä on myös ääni, teatterimuusikkojen ajasta siirryttiin muutaman kaiuttimen ratkaisuun ja edelleen tilaääneen, joka toteutetaan kymmenillä kaiuttimilla.

Tekniikan kehittyminen on myös vaikuttanut tarvittavan henkilöstön määrään. Paloherkkä filmimateriaali vaati koneenkäyttäjän, lisäksi tarvittiin lipunmyyjä, vahtimestari ja suuremmissa paikoissa paikannäyttäjiä. Teattereissa oli yleensä vain yksi sali, mutta esityslaitteiston jalostuessa saatettiin henkilökunnan määrää pienentää ja salien määrää kasvattaa. Nykyään lähes kaikki teatterit ovat monisalisia keskuksia.²⁰ Elokuvissa käynnistä on viime vuosien aikana tullut entistä enemmän kokonaisvaltaisia elämyksiä, joita tukee myös alati laajentuva oheisherkkujen ja juomien valikoima, osassa teatterisaleista on nykyään myös mahdollisuus alkoholijuomien nauttimiseen.²¹

Lähde: Kino-Suomi

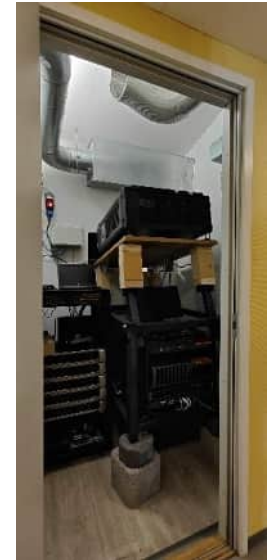
Konehuone 1930-luvulta Helsingistä

Sanomalehti Kaleva

Teatteri Rion konehuone 1989

Antti Kujala

Star 2, laserheitin 2024.

¹⁹ Kari Kantala

²⁰ Hilapieli, 2021, s.27-41

²¹ Kari Kantala

Kiinteistö Oy Oulun Kalliotie 6

Historiakatsaus

Marraskuun 19. päivänä vuonna 1937 on päivätty rakennuslupa-asiakirjat asuin- ja liiketalosta tontille 6, kortteli 17 Alalaanila-Tuiran kaupunginosassa, Kalliotien ja Etelätarhantien risteykseen. Rakennuttajina toimivat V. Pietilä ja J. Veijalainen ja teatteria alkoi pyörittämään Toivonen²². Aluksi kuukauden ajan nimellä Sampo, sitten Bio Kuohu aina vuoteen 1977. 40-luvulla teatterilla oli lukuisia omistajia kunnes toiminta siirtyi 1946 nykyisen omistajan isoisoisälle, Kalle Kuusniemelle. Hän omisti myös keskustassa olleen Tähti-teatterin, joka toimi vuoteen 1960. Kuohu lopetti 1977 ja tiloihin avattiin Maxim 1979 ulkopuolisen toimijan vuokraamana. Maxim lopetti 1982 ja tiloissa aloitti samana vuonna Elokuvateatteri Star, joka toimii edelleen Kantaloiden perheyrittäjänsä jo neljännessä polvessa.

Kiinteistössä toimineita yrityksiä ovat

Elokuvateatteri Star

yksityinen päiväkot

Bar Veto

Valion maitokauppa

Bio Kuohu

Karjapohjolan lihakauppa

Laanilan parturi-kampaamo

Kuohun baari

Elokuvateatteri Maxim

Valion bar

Grill Plussa

L-Trading

²² Manninen, 1995, s. 410

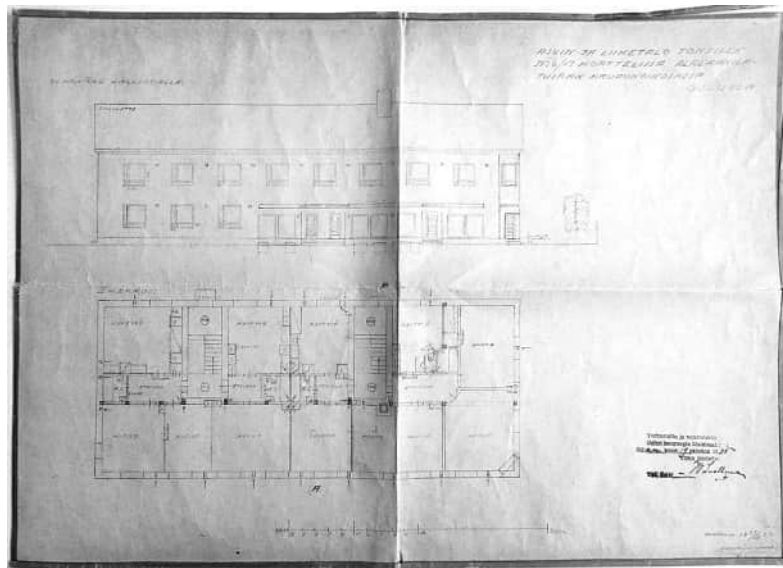
Rakennus- ja suunnitteluvaiheet

1937

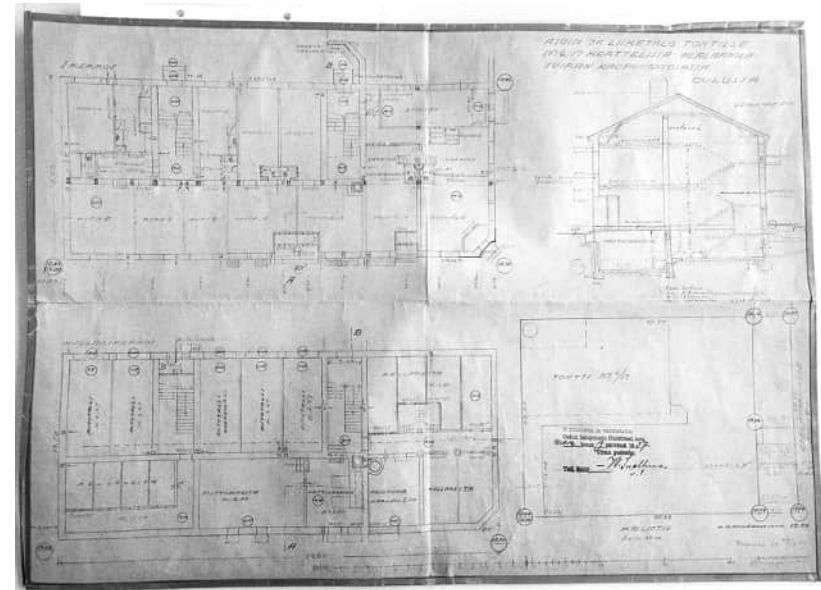
Alkuperäisten vuoden 1937 suunnitelmien mukaan rakennus oli L-mallinen, Kalliotien suuntainen lamelliin oli sijoitettu 1. kerrokseen erillisiä pieniä myymälätiloja ja asuntoja, 2. kerrokseen asuinhuoneita, kellariin autotalleja sekä kattilahuone ja varastoja. Etelätarhantien suuntaiseen lamelliin oli varattu tilat elokuvateatterille, yksi 222-asiakaspainainen sali, jossa oli mekaanisesti nousevat istuimet. Teatterilamellin harjakorko oli myymälälamellin alemman räystäskoron korkeudella. Tontti on käytetty tarkoin uudisrakennuksen tarpeisiin, asemapiirroksessa ei ole merkintöjä puretuista rakennuksista.

Ulkoseinärakenteet betonitiiltä, välipohja hiilimurskatäytteiset. Yläpohjarakenne oli puuta ja vesikate sementtitiilikatto.

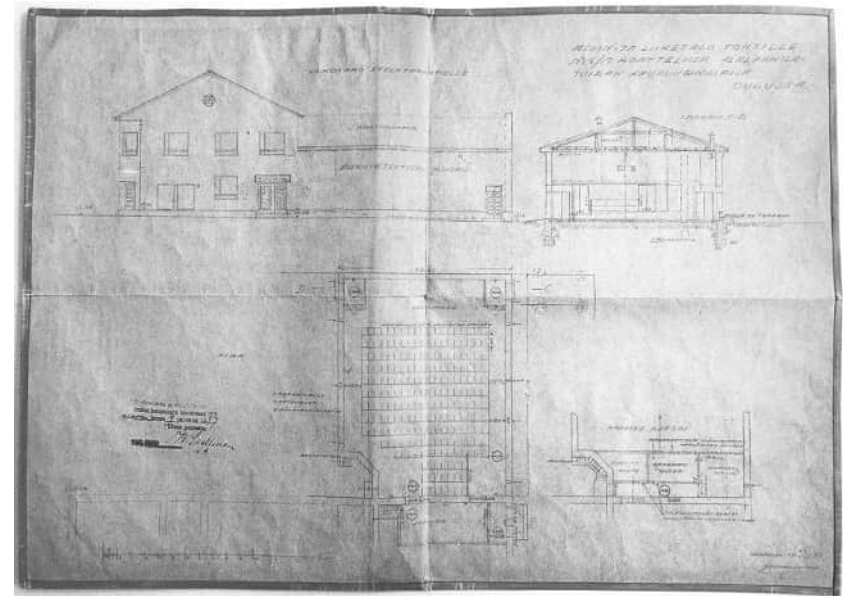
Julkisivumateriaaleista oli määritelty vain sementtitiilikatto.

Länsisiiven pohjakuva ja julkisivu

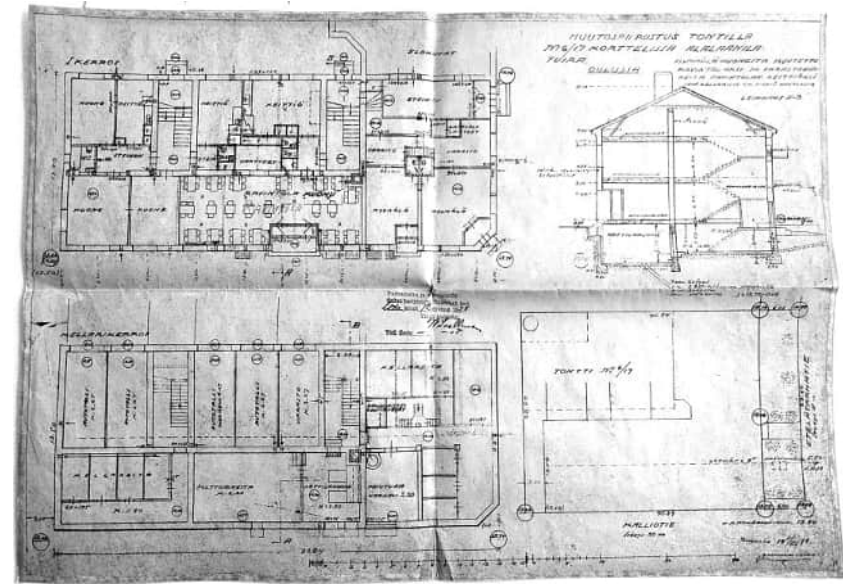
Länsisiiven pohjakuva ja leikkaus sekä asemapiirustus

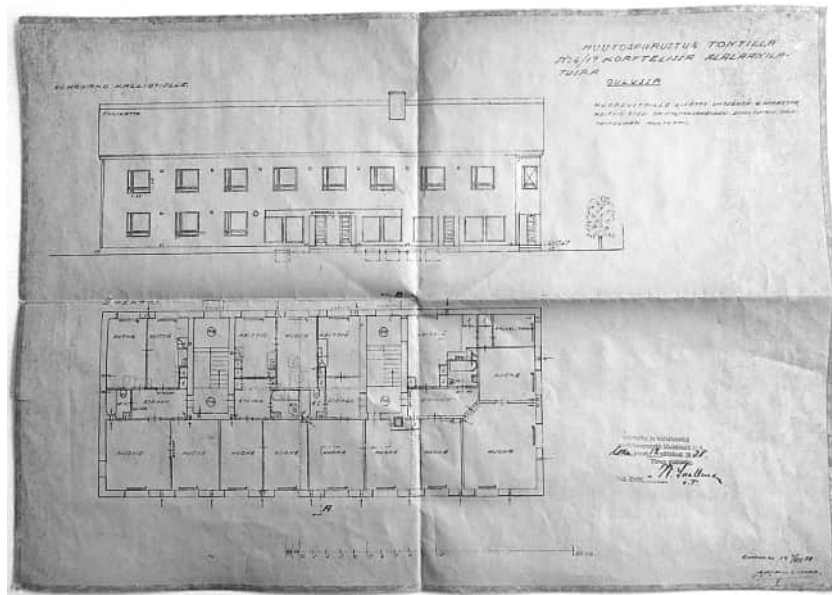
Teatteripäädyn pohjakuva, leikkaus ja julkisivu

1938

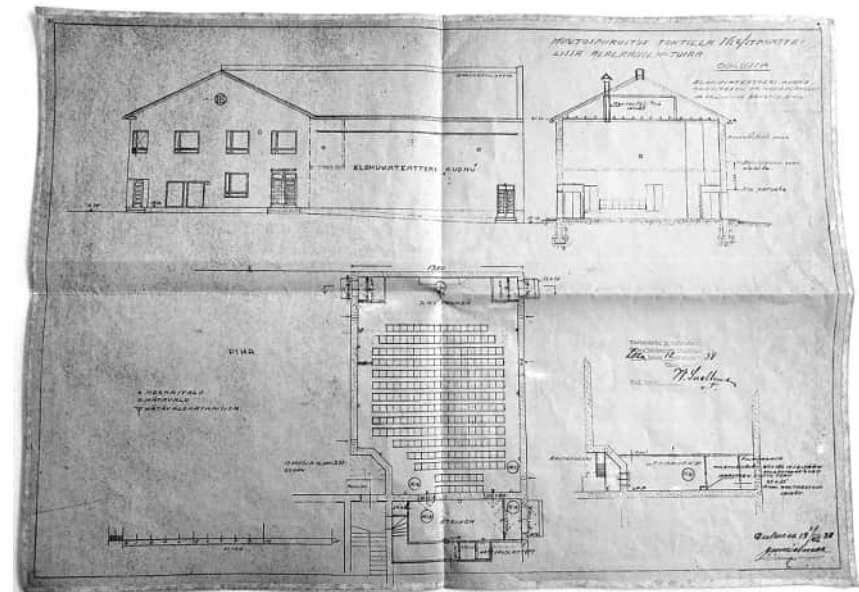
Lokakuun 12. päivänä vuonna 1938 hyväksyttiin muutoslupa, jossa teatterisalin katto oli korotettu muun rakennuksen kanssa samaan linjaan ja teatterisali kasvatettu 241 paikkaan. Aparatihuone, eli projektorihuone sijoitettiin salin takaosaan parvelle. Kalliotien puoleisia pieniä liiketiloja yhdistettiin ja muodostuvasta tilasta tuli ravintola. 2.kerroksen asuinhuoneiden seiniä muutettiin. Rakennus valmistui loppuvuodesta 1938 muutospirustusten mukaisesti ja on säilyttänyt ulkoasunsa pääpiirteissään ennallaan.

Länsisiiven pohjakuva ja leikkaus sekä asemapiirustus

Länsisiiven pohjakuva ja julkisivu

Teatteripäädyn pohjakuva, leikkaus ja julkisivu

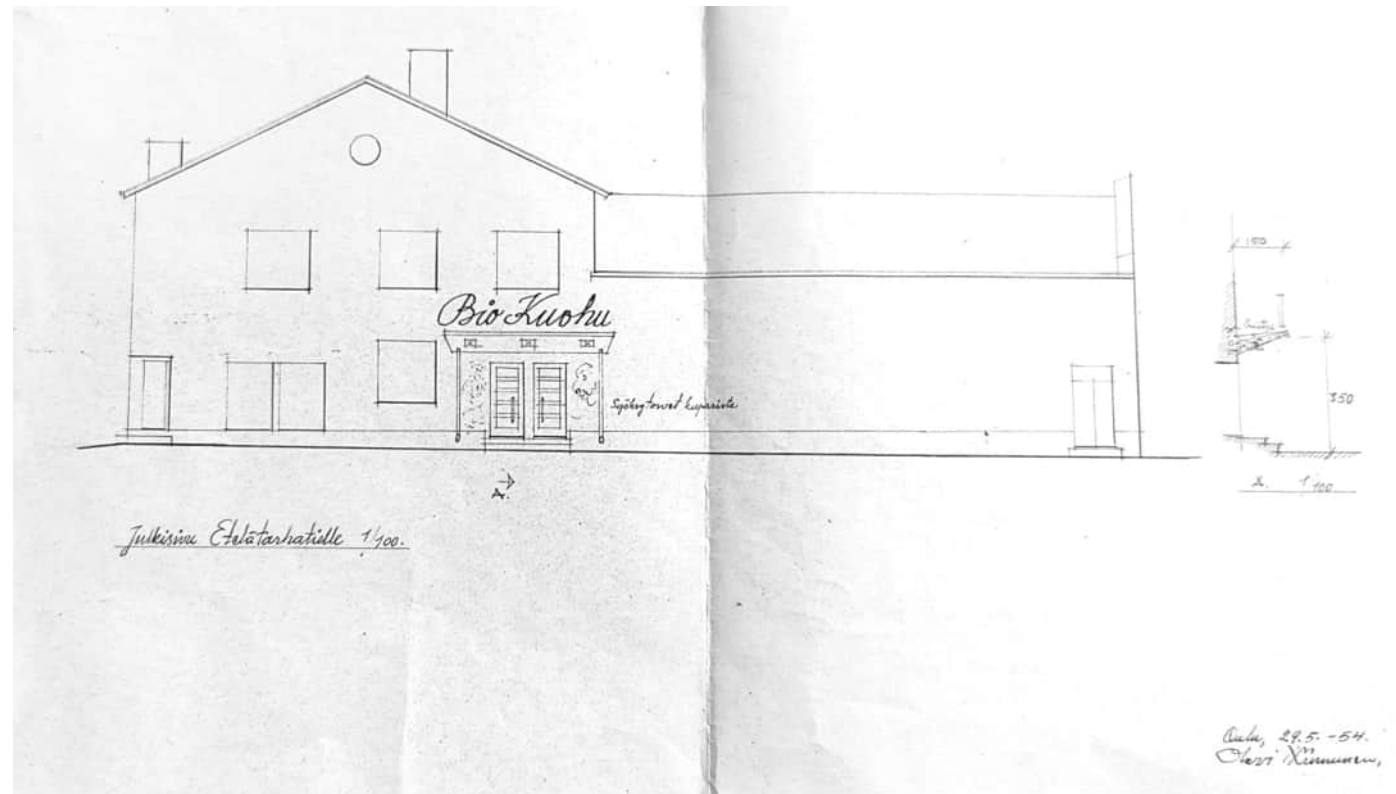
1954-1992

Teatterin eteläsivun sisäänkäynnille rakennettiin katoslippa 1954.

Teatterin toimintaan tuli muutos vuonna 70-luvun lopulla jolloin teatteritoiminta vuokrattiin helsinkiläiselle toimijalle ja nimeksi vaihtui Maxim²³. Maxim-nimellä teatteri toimi muutaman vuoden, jonka jälkeen teatteritoiminta oli keskeytettynä, kunnes 1982 toiminta alkoi jälleen elokuvateatteri Starin nimellä. Teatterissa oli tehty perusteellinen pintaremontti ja iso teatterisali jaettiin kahteen osaan.

1992 betonitiilikate vaihdettiin peltikatteeksi, alkuperäinen väri säilyttäen. Samaten ikkunat uusittiin alkuperäisen mallin mukaisesti. Sisäpihaa rajaava aita uusittiin, uusi aita oli puurakenteinen 2000 mm korkea.

Eteläsivun sisäänkäyntikatoksen lupapiirustus 1954

²³ Forum24, 2005

Valokuva lännestä 1950-luvulta

Valokuva etelästä 1960-luvulta

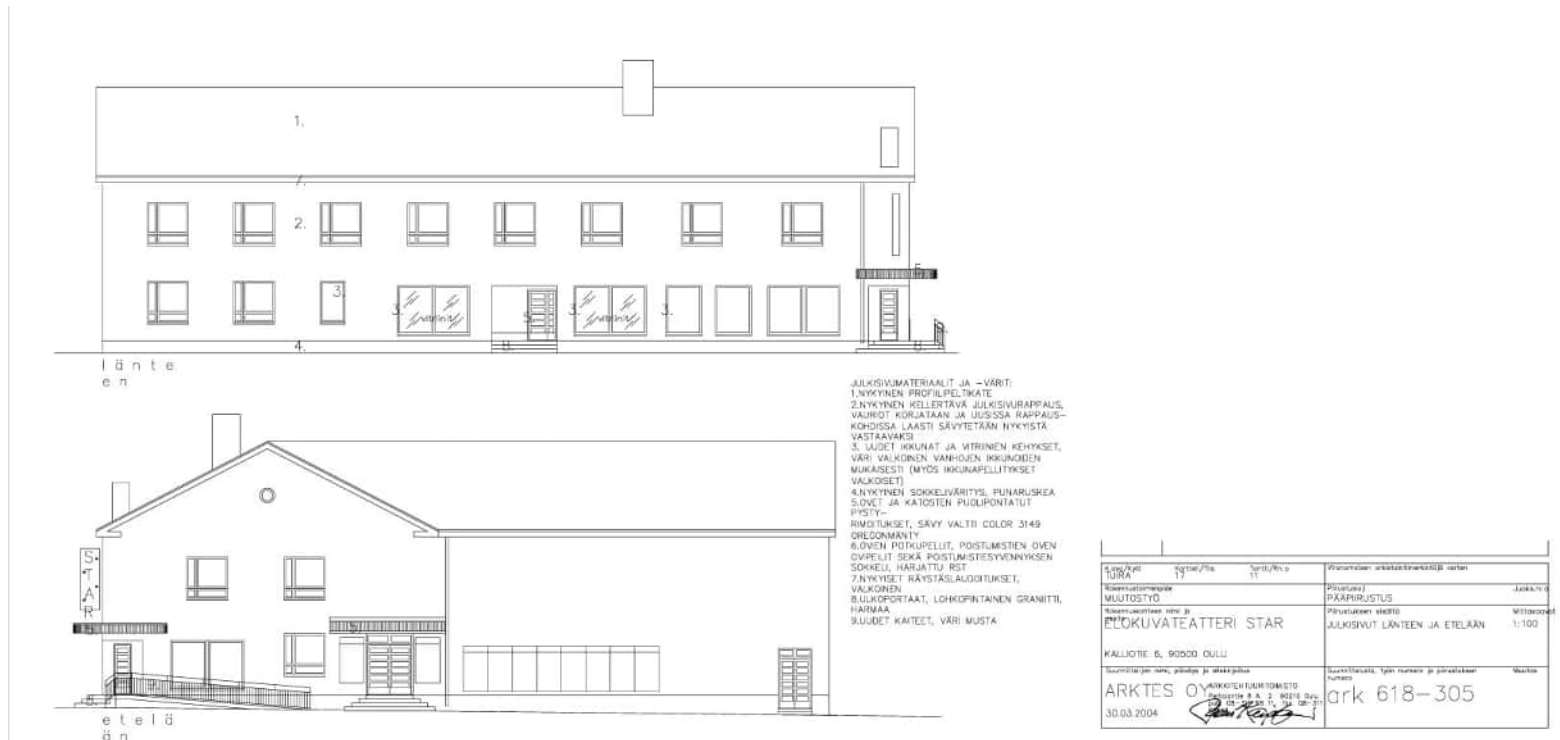

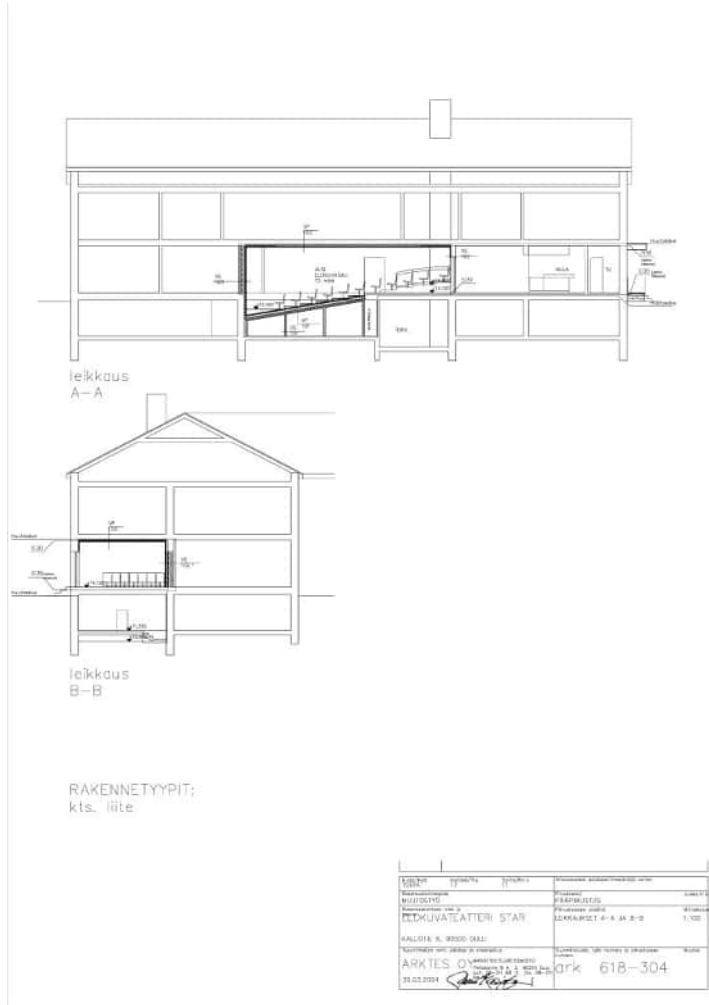
Alkuperäinen mainosvitriini

2004

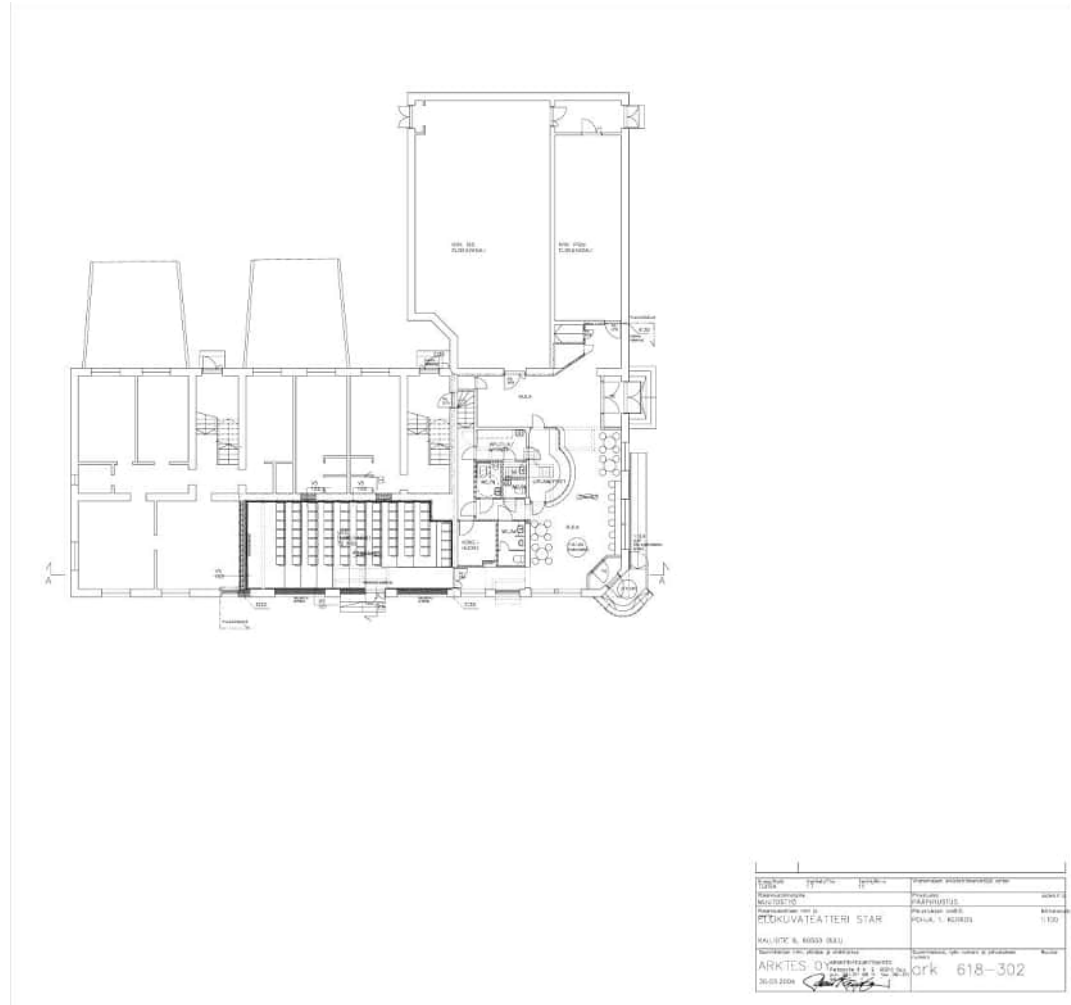
Seuraava merkittävä vaihe rakennuksessa ajoittuu vuoteen 2004. Siihen asti teatteritoiminta oli keskitetty alkuperäisiin kahteen saliin, mutta siten toimintaa laajennettiin. Olevien liiketilojen paikalle tehtiin uudet aulatilat sekä Kalliotien puolelle uusi teatterisali. Salin kohdalta purettiin 1. kerroksen liiketiloja sekä kellarista varastotiloja. Julkisivun olevia ikkunoita ummistettiin ja muutettiin vitriineiksi. Toinen oviaukko tukittiin ja toinen säilytettiin hätäpoistumisreitteinä. Julkisivukuvissa muut mainosvitriinit ja materiaalit ovat esitetty olevina rakenteina.

Julkisivut etelään ja länteen

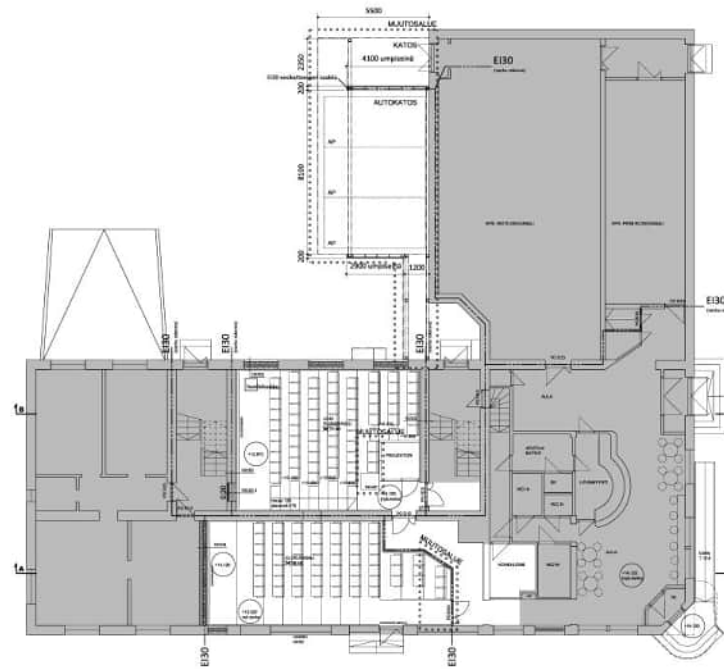
Leikkauskuva teatterisalien kohdalta

Pohjapiirustus 1.krs

2012

Salitiloja kasvatettiin edelleen 2012, jolloin sisäpihan puolelle tehtiin uusi teatterisali olevien asuntojen ja autotallin tilalle. Olevia ikkuna-aukkoja rakennettiin umpeen. Samalla sisäpihalle tehtiin autosuoja.

Pohjapiirustus 1.krs

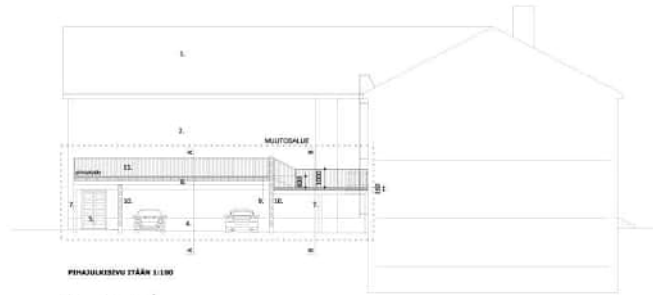
AUTOKATOSTA LAAJENNETTU, SALIEN PAKKAMÄÄRÄ LISÄTTY 13.09.13

AUTOKATOKSEN PÄÄTYSENÄ JA PALO-OsakONTIMERKINNÄT LISÄTTY 31.10.12

Projekti Linn 52	Kohde/No 17	Arvio/No 11	Ilmoituksen arkkitehtitoimisto/kuukausi KORJAUS- JA MUUTOSTYÖ	Projekti PÄÄPIIRUSTUS TO	Mittakaava
Arkkitehtitoimisto AS: OY KALLIOTE 6	Projekti KALLIOTE 6	Arkkitehtitoimisto PONSARINEN	Projekti 1. KERROS	Mittakaava 1:100	

17.9.2012 ARK 289 101

ARKKITEHTUURITOIMISTO SEPPÖ VALJUS OY
KORHONEN 25 A 00500 OULU FINLAND
T:095-01207-814 450 F:095-010-211 2210

PINKAJUKKISIVU TÄÄN I:180

KÄSIKIRJANMÄÄRÄT JA VÄRIT

1. PROFILIPETÄTTE, OLEVA, PUNARUSKEA
2. JÄLKEENRAPPAS, OLEVA, VALKOISELTAANEN
3. JÄLKEENRAPPAS, VALKOINEN, VEISTELTYNYT, VÄNKÖINEN
4. SOKKI, MAALATTU, PUNARUSKEA
5. OVI, OLEVA, MAALATTU, KETONEN, POTURIFELT, HARMAATU RIT
6. TALIN OVI, OLEVA, MAALATTU, PUNARUSKEA, POTURIFELT, HARMAATU RIT
7. AUTOKATOKSEN TIIVITÄMÄT JA RAUKA, MAALATTU, HARMAA RIKKI
8. KATOKSEN PUURAFIT JA KATEVEDEN ALAPPEA, MAALATTU, KESKIHARMAA TRUKUJELA 2088
9. AUTOKATOKSEN VÄLKEÄ, RUTUNALUEIDEN, KESKIHARMAA, VÄRIFELT RIKKI
10. AUTOKATOKSEN VÄLKEÄ, VAAKAVÄIKKOPANEU/LITTEINÄ, MAALATTU, VALKOINEN TRUKUJELA 2088
11. PINKANEN, MAALATTU, HARMAA RIKKI

ARKKITEHTUURITOIMISTO BEPPO VALJUS OY

ROSKITIE 28 B 00500 OULU FINLAND

T: +358 (0)907 412 480 F: +358 (0)9 511 2618

Projekti	11/2019	Arkkitehti	Beppo Valjus
Alue	11/2019	Arkkitehti	Beppo Valjus
Projekti	11/2019	Arkkitehti	Beppo Valjus
Alue	11/2019	Arkkitehti	Beppo Valjus

11/2019

ARKKITEHTUURITOIMISTO BEPPO VALJUS OY

ROSKITIE 28 B 00500 OULU FINLAND

T: +358 (0)907 412 480 F: +358 (0)9 511 2618

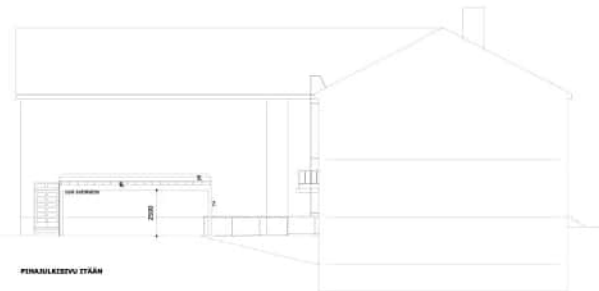
Julkisivut sisäpihalle

PINKAJUKKISIVU PÖHÖISEEN

KÄSIKIRJANMÄÄRÄT JA VÄRIT

1. PROFILIPETÄTTE, OLEVA, PUNARUSKEA
2. JULKISENRAPPAS, OLEVA, VALKOISELTAANEN
3. JULKISENRAPPAS, VALKOINEN, VEISTELTYNYT, VÄNKÖINEN
4. SOKKI, MAALATTU, PUNARUSKEA
5. OVI, OLEVA, MAALATTU, KETONEN, POTURIFELT, HARMAATU RIT
6. TALIN OVI, OLEVA, MAALATTU, PUNARUSKEA, POTURIFELT, HARMAATU RIT
7. AUTOKATOKSEN TIIVITÄMÄT JA RAUKA, MAALATTU, HARMAA RIKKI
8. KATOKSEN PUURAFIT JA KATEVEDEN ALAPPEA, MAALATTU, KESKIHARMAA TRUKUJELA 2088
9. AUTOKATOKSEN VÄLKEÄ, RUTUNALUEIDEN, KESKIHARMAA, VÄRIFELT RIKKI
10. AUTOKATOKSEN VÄLKEÄ, VAAKAVÄIKKOPANEU/LITTEINÄ, MAALATTU, VALKOINEN TRUKUJELA 2088

PINKAJUKKISIVU TÄÄN

ARKKITEHTUURITOIMISTO BEPPO VALJUS OY

ROSKITIE 28 B 00500 OULU FINLAND

T: +358 (0)907 412 480 F: +358 (0)9 511 2618

Projekti	11/2019	Arkkitehti	Beppo Valjus
Alue	11/2019	Arkkitehti	Beppo Valjus
Projekti	11/2019	Arkkitehti	Beppo Valjus
Alue	11/2019	Arkkitehti	Beppo Valjus

11/2019

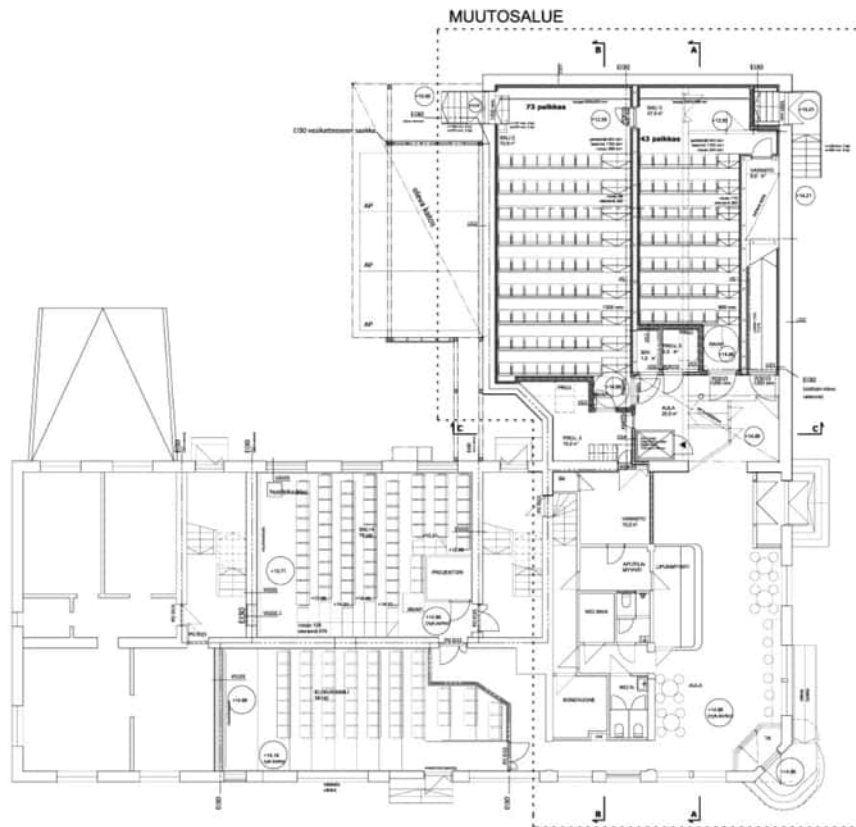
ARKKITEHTUURITOIMISTO BEPPO VALJUS OY

ROSKITIE 28 B 00500 OULU FINLAND

T: +358 (0)907 412 480 F: +358 (0)9 511 2618

2016

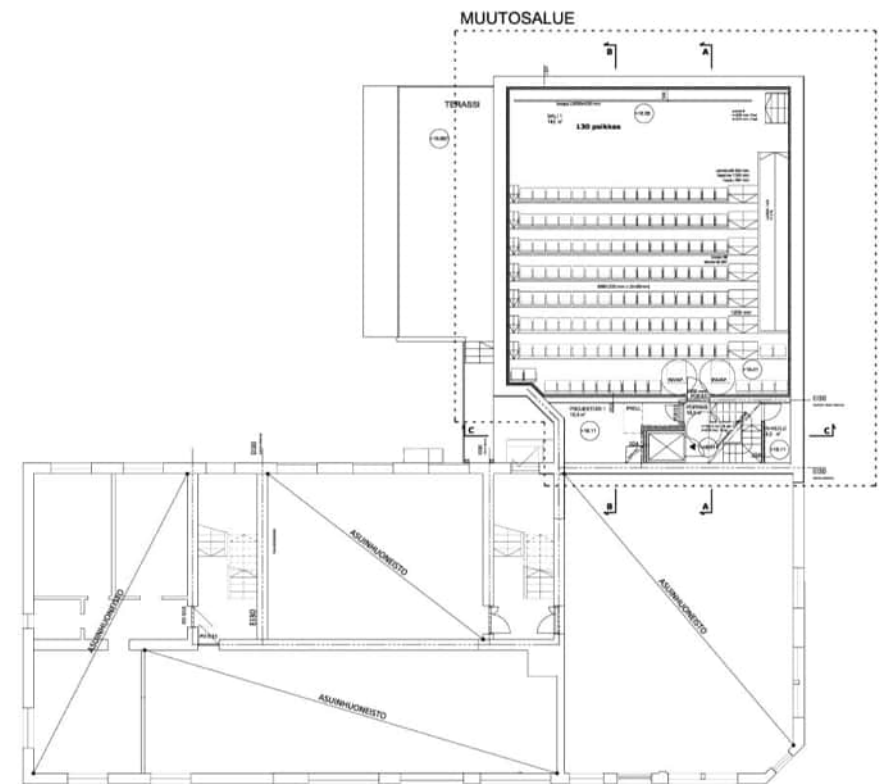
Teatteritoiminnan kannalta suurin uudistus tehtiin 2016, jolloin itäpäädyn olevat, vuonna 2004 uudistetut, alkuperäisen tilajaon mukaiset kaksi salia purettiin ja tilalle tehtiin kahteen kerrokseen yhteensä kolme teatterisalia. Salien esteettömyys varmistettiin hissillä. Ullakolle tehtiin kokoustilat. Julkisivullisesti muutokset näkyivät vain uuden poistumistieportaan ja vesikatkon LVI-päätelaitteiden muodossa. Hanketta varten haettiin poikkeamislupa asemakaavasta, jolla mahdollistettiin rakennusoikeuden ylittäminen ja ullakolle rakentaminen.

Pohjapiirustus 1. krs

Salien äänieristykseen kiinnitettiin erityistä huomiota, välipohja ja -seinät ovat betonirakenteiset. Betonin päällä on mineraalivilla ja koolaus, akustinen jousiranka, tuplakipsilevytyks sekä kipsin päällä katossa ja seinien yläosissa akustiikkavilla. Katsomon porrastus on puurakenteinen. Salit ovat palo-osastoitu toisistaan EI30-rakentein.

Uusi IV-konehuone rakennettiin kylmään ullakkotilaan ja kanavointi tehtiin ullakkotilassa. Tekniikan lisääntyminen näkyy ulospäin vain muutamien IV-päätelaitteiden lisääntymisenä sisäpihan kattolapteen puolella.

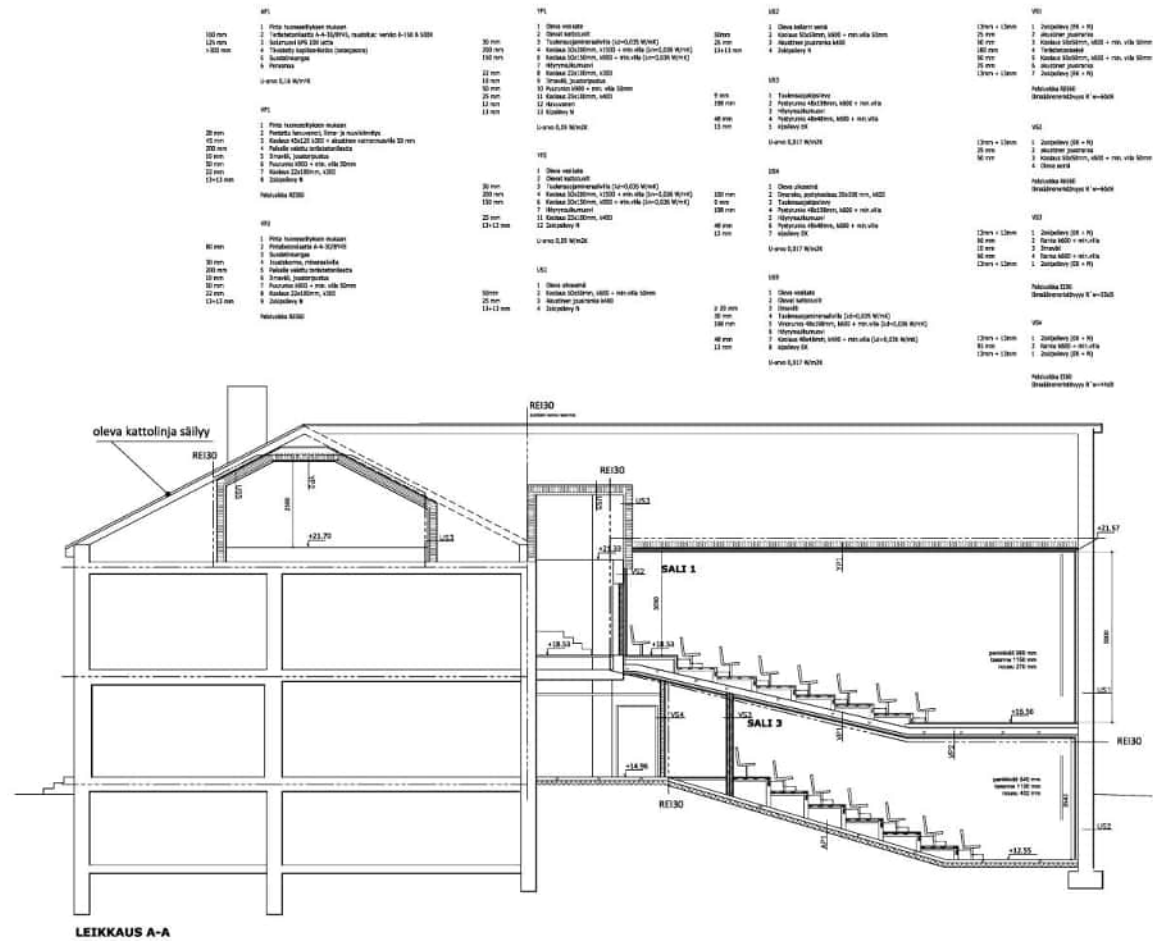

37

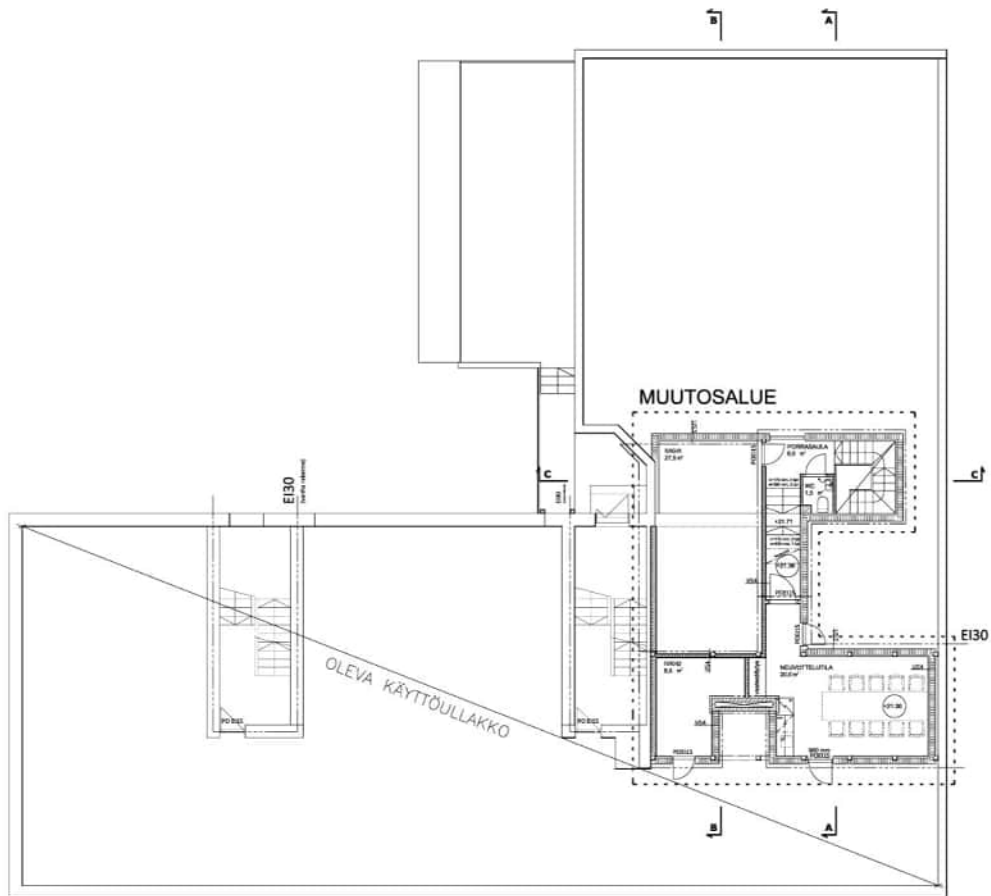
Pohjapiirustus 2. krs

Valokuvia rakennustöiden ajalta. Olevat salirakenteet ja alapohja on purettu.

Leikkauspiirustus salien ja ullakon neuvottelutilan kohdalta

Pohjapiirustus ullakko

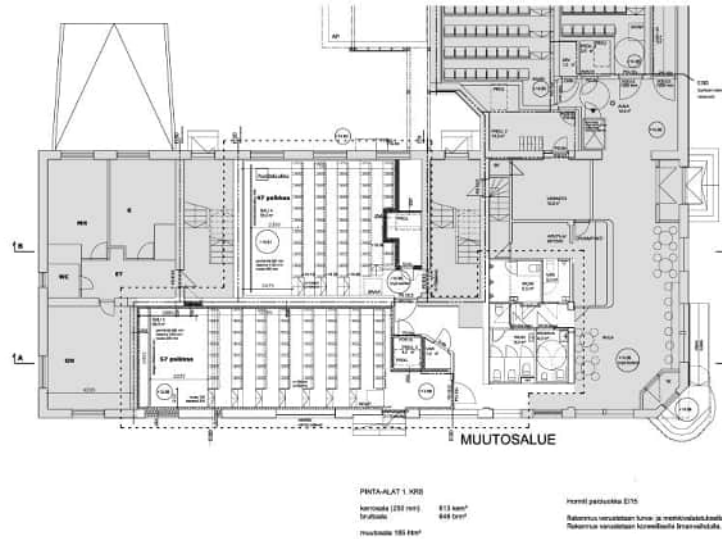

Valokuvia rakennustöiden ajalta. Seinärakenne on nähtävissä oviaukon pielessä.

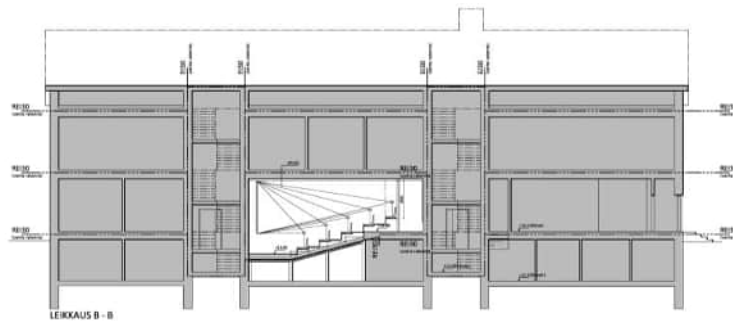
2019

2019 Kalliotien puoleisten salien penkkijako ja sisäpinnat uusittiin sekä asiakas-wc tiloja lisättiin.

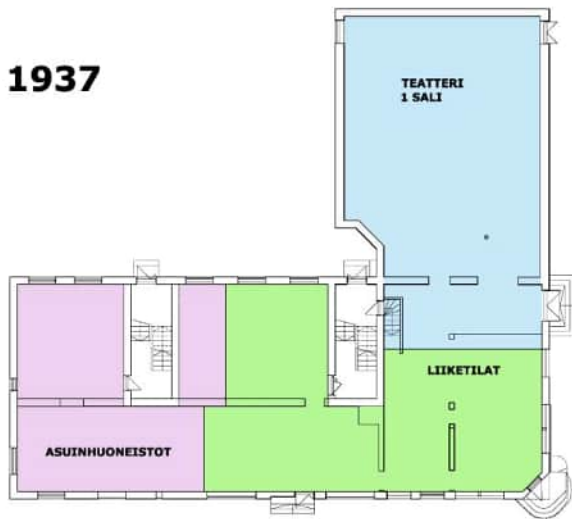
Pohjapiirustus 1.krs

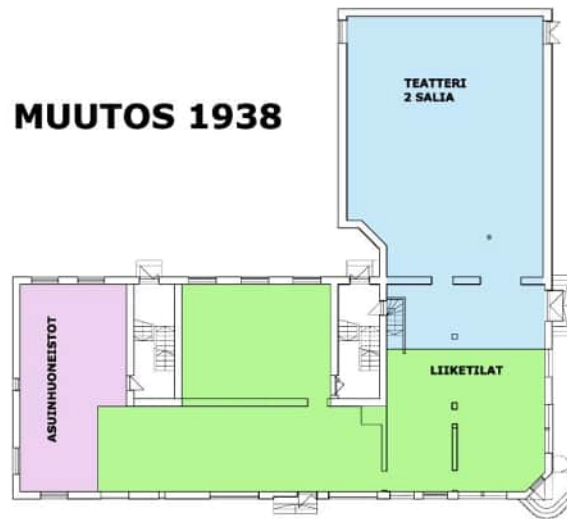
Leikkauspiirustus

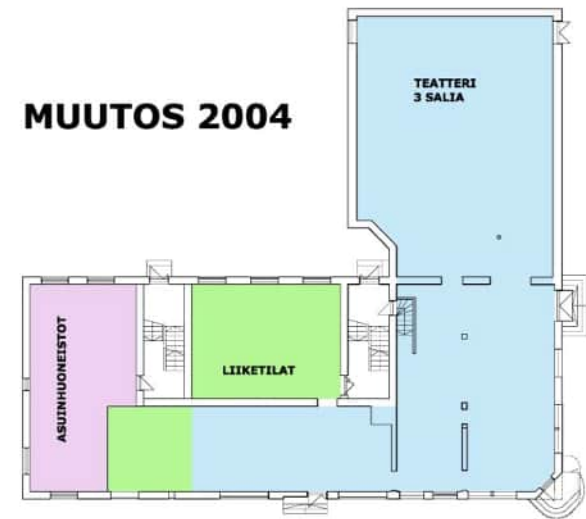
1937

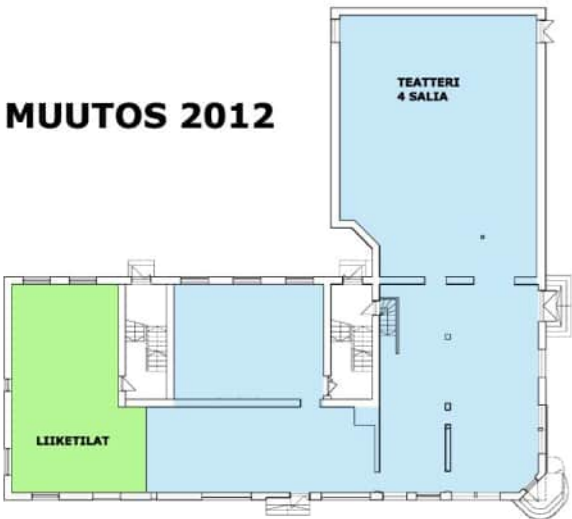
MUUTOS 1938

MUUTOS 2004

MUUTOS 2012

MUUTOS 2016

MUUTOS 2019

Pohjakaaviot 1. kerroksen tilankäytöstä 1937-2019

Nykytilanne ja säilyneisyys

Ulkopuoli vuodelta 2024

Julkisivu etelään.

Julkisivu itään

Sisäpiha

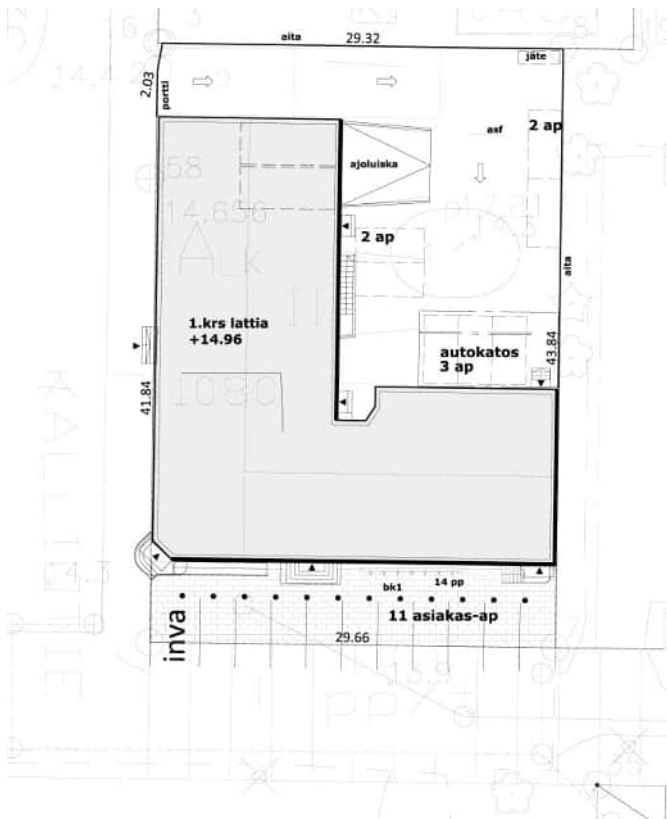
Julkisivu pohjoiseen

Piha-alue

Rakennus on rakennettu itä- ja länsisivuilta tontin rajoihin kiinni, länsipuolelta rakennuksen vieressä kulkee Kalliotie pyöräteineen, eteläpuolella on pysäköintialue, autopaikat ovat rakennuksen päädyssä. Ajoväylän kautta on kulku naapuritonteille. Pysäköintipaikkoja on 10 kappaletta, joista 1 esteetön. Pintamateriaali on harmaa sahalaistainen betonikivi.

Pysäköintipaikkojen edessä on matalat betoniset pollarit. Pihalla on maalatut teräksiset pyörätelineet.

Sisäpihalla pinta on asfalttia, kellarin autotalleihin johtaa jyrkkä luiska. Sisäpiha on aidattu Itä- ja pohjoissivuilla on puurakenvalkoinen, 2000 mm korkea puurakenteinen aita.

Piha-alue etelästä, piha on kivetty ja pysäköintipaikkojen edessä on matalat betonipollarit

Piha-alue lännessä, rakennus ja tontti rajoittuvat Kalliotien pyörätiehen. Sisäpiha on rajattu katualueesta metallirakenteisella aidalla ja portilla.

Sisäpiha, pintamateriaali asfalttia. Sisäpihalla on 2 autopaikkaa, 3 katettua autopaikkaa sekä jäteasiat. Aluetta rajaa puurakenteinen aita ja metallirakenteinen portti.

Sisäpihan puurakenteinen aita.

Kalliotien metallirakenteinen, valkoiseksi maalattu portti.

Julkisivut

Rakennuksen umpitiilirakenteiset seinät ovat kauttaaltaan rapattu, sävy on alkuperäisen mukainen keltainen. Rappauspintaa uusitaan ja huolletaan jatkuvasti, viimeisin rappauskunnostus valmistui 2022. Aukotus on pääosin alkuperäinen, myöhemmin umpeen rakennettuja ikkunoita on

muutettu rapatuiksi syvennyksiksi, avattaviksi vitriineiksi, tai rapattu pinnan tasoon. Sokkeli on maalattu, sävy tumman punainen. Julkisivuissa ei ole ornamenttiikkaa, aukotus on selkeää ja rationaalista.

Länsi- ja itäsivuilla on jäähdytinlaitteiden ulkoyksiköt.

Julkisivu etelään. Aukotus ja julkisivun värisävyt ovat alkuperäisen mukaiset

Sisäpihan julkisivut. Alkuperäisiä ikkuna-
aukkoja on ummistettu.

Julkisivu pohjoiseen ja Kalliotielle. Kalliotien alkuperäiset liiketilo-
jen ikkunat ja ovet on korvattu vitriinillä tai rapattu seinän tasoon

Julkisivu itään

Eteläsvun mainosvitriinit, uusittu 2020. Vitriinejä on uusittu mainosjulisteiden kokojen muuttuessa.

Kalliotien alkuperäinen ikkuna-aukko on korvattu avattavalla vitriinillä.

Sisäpihan alkuperäinen ikkuna-aukko on rakennettu umpeen.

Vesikatto ja vedenpoisto

Rakennus on harjakattainen, ulkopuolisella vedenpoistolla varustettu. Alkuperäinen betonitiilikate muutettiin poimutetuksi teräsohutlevyksi 90-luvulla. Räystäät ovat valkoiset. Vesikourut ja syöksytorvet ovat kantikkaat valkoiset. Rännikaivoja ei ole. Kalliotien puolella vesikatolla on lumiesteet, katon sävyyn.

Vesikatto Kalliotielle.

Kantikas syöksytorvi

Katokset ja parvekkeet

Eteläpuolen pääsisäänkäynnin katos on tehty 1950-luvulla. Nurkan sisäänkäynti on alkuperäinen. Sisäpihan parveke kaiteineen on uusittu 2015. Sisäpihan autokatos ja päällä oleva terassi ovat puuverhoillut, rakenteet terästä.

Eteläisivun sisäänkäyntikatos. Katoksen alapinta on ruskeaksi petsattua puupaneelia, etupinta on valkoiseksi maalattua sormipaneelia- Räystääspelti valkoinen.

Nurkan sisäänkäynti on alkuperäinen, sisäänkäynti on sisäänvedetty ja 45 asteen kulmassa. Pinnat ovat rapatut, sisäänkäynnin yläpuolelle on valaisin.

Sisäpihan autosuoja. Kantavat rakenteet sinkittyä terästä ja kertopuuta.
Terassiosan kaide puuta.

Sisäpihan parveke. Laatta betonia, kaide maalattua terästä.
Parveke kaiteineen on uusittu 2015, alkuperäisen mukaisesti.

Ulko-ovet ja ikkunat

Pääsisäänkäyntien ovet ovat teräs-lasirakenteisia, väritys tumman ruskea. Nurkan sisäänkäynnin ovi on uusittu 2020, eteläsivun ovi on vuodelta 2016. Kalliotien poistumisovena toimiva ovi on teräsrakenteinen umpiovi, oveen on toteutettu pääsisäänkäynnin mukaiset ikkuna-aukkojäljitelmät teippaamalla, ovi on vuodelta 2005. Muut ulko-ovet on uusittu 2015.

Ikkunat on uusittu 90-luvulla, puitejako on alkuperäisen mukainen. Karmit, puitteet ja ikkunapellitykset ovat valkoiset. Eteläpään pyöreä ikkuna kunnostettiin ja osittain uusittiin muutostöiden yhteydessä 2016.

Pääsisäänkäynnin teräs-lasi-ovi, uusittu vetimineen 2004, sävy ruskea

Kalliotien poistumisovi, umpioveen on tehty teippaus jäljittelemään pääsisäänkäynnin lasi-aukkoja. Ovi on vuodelta 2004.

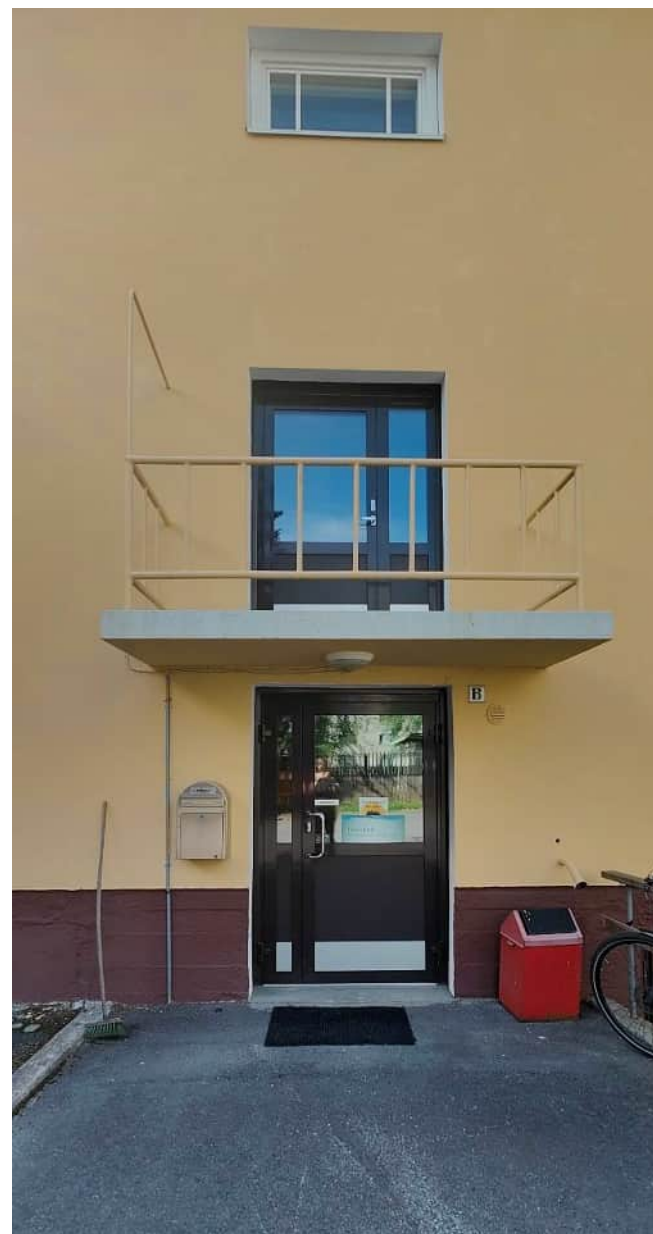

Eteläsivun poistumisovi, umpioveen syvennykset jäljittelevät pääsisäänkäyntien lasi-aukkoja. Ovi on vuodelta 2016.

Sisäpihan autotallien puiset umpiovet ovat uusittu 2016

Sisäpihan teräs-lasi-ovet ovat ruskeat, vuodelta 2016

Alkuperäisen pielijaon mukainen puu-alumiini-ikkuna, vuodelta 1995. Ikkunan pellitysten ja syvennyksen sävy valkoinen.

Alun perin liiketilojen, nykyisin aulan puu-alumiini-ikkunat, vuodelta 1995. Ikkunan pellitysten ja syvennyksen sävy valkoinen.

Portaat ja luiskat

Pääsisäänkäynneillä on betonirakenteiset portaat, käsijohteet ovat teräsputkea. Nurkan pääsisäänkäynnille johtaa teräsrakenteinen teräsriläluiska. Portaita on osittain uusittu ja kunnostettu, luiska on rakennettu vuonna 2004. Eteläpuolella on teräsrakenteinen poistumisporras, kaide on pinnakaide.

Pääsisäänkäynnin betoniporras ja taso, johon liittyy sinkitty teräsriläluiska.
Porras ja luiska vuodelta 2004

Eteläsivun pääsisäänkäynnin porras. Kaksi ylintä askelmaa graniittia, alemmat askelmat betonia. Kaide RST. Betoniosat 80-luvulta, yläosa 2000-luvulta.

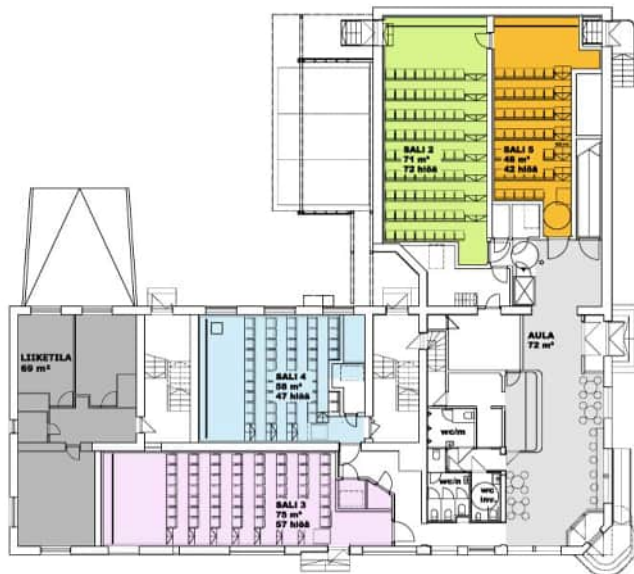

Eteläsivun poistumisporras, sinkittyä teräsritilää, pinnakaide, vuodelta 2016

Sisätilat

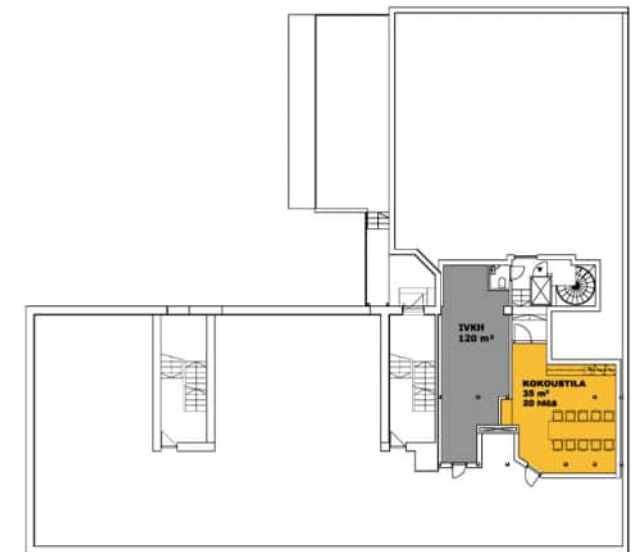
Vuonna 2024 teatteri koostuu 5 salista, aulatiiloista sekä ullakolle rakennetusta kokoustilasta. Salien paikkamäärät vaihtelevat 47:n ja 129:n välillä. 1. ja 2. kerroksessa on liiketiloja sekä 2. kerroksessa kaksi asuinhuoneistoa. Tutkimushetkellä ei ollut pääsyä liike- eikä asuintiloihin, selvitys rajoittuu elokuvateatterin toiminta-alueelle.

1.krs

2.krs

ullakko

Aula

Aulan ulkoasu on pääsääntöisesti vuodelta 2004, jolloin on tehty myyntitiski. Vuoden 2016 remontissa aulaa laajennettiin itäpäätyä kohti ja lisättiin hissi. Lattiamateriaali on muovimatto, myyntialueella tummanharmaa, salien sisäänkäyntien ja wc-tilojen edessä vaalean harmaa. Seinät ovat tasoitettuja ja maalattuja vaalean ruskeat, alakatot mdf-paneeli. Valaisimina ripustuskiskossa olevat halogeenispotit, salien sisäänkäynteillä upotetut LED-valaisimet. Tiski on verhottu ruskealla sormipaneelilla, reunat ovat pyöristetetyt.

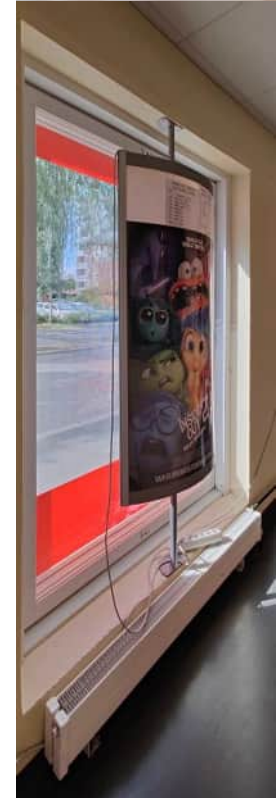
Friisissä on ruskea puurimoitus ja upotetut spotit. Myyntialueelle johtava ovi on ruskea viiluverhottu, teatterisalien ovet ovat maalattuja, sävy vaalean harmaa. Kevythissi saliin 1 ja ullakon kokoustiloihin on peltiverhottu, sävy keltainen. Aulassa on istuinpaikat 16 henkilölle, irtokalustus on ruskeaa viilua, pöytien taso on tummanharmaa. Ikkunoiden edessä on kiinteä pöytätaaso. Aulassa maisemaa hallitsevat erilaiset vaihtuvat elokuvajulisteet sekä pieni historianurkkaus. Tiskin vieressä sijaitsevat kylmäkaapit erilaisille virvokkeille.

Aula. Myyntitiski vuodelta 2004.

Kevythissi Saliin 1 ja ullakon kokoustiloihin

Aulan mainoslaitteita

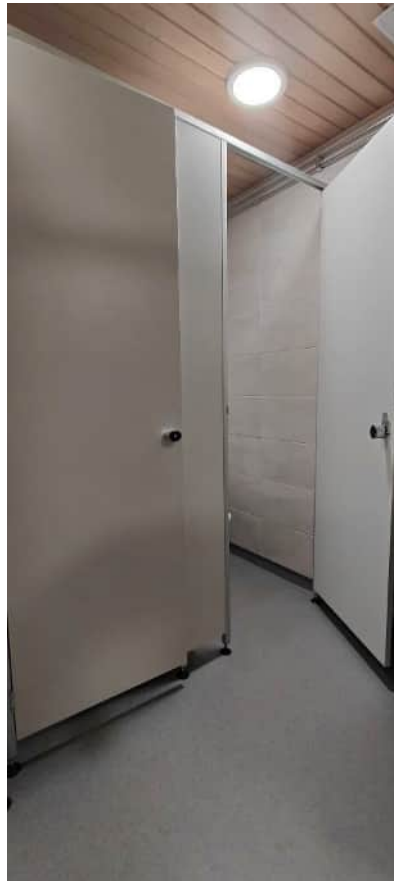
Asiakas-wc -tilat

Asiakas-wc -tiloja on 8:lle asiakkaalle, joista yksi on esteetön wc. Miesten ja naisten wc-tilat on uusittu 2019. Lattiat ovat harmaata muovimattoa, seinät harmaata laattaa. Alakattopinnat ruskea paneeli. Esteettömän wc:n sisäpinnat ovat vuodelta 2004. Lattiat ovat harmaata muovimattoa ja seinät keltaista suorakaiteista laattaa, alakattopinnat ruskea paneeli. Ovet ovat viilupintaiset, sävy ruskea.

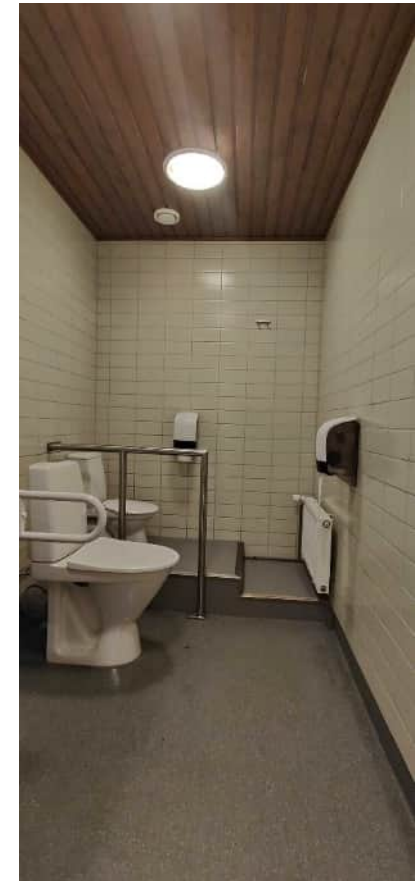
Miesten asiakas wc

Naisten asiakas-wc

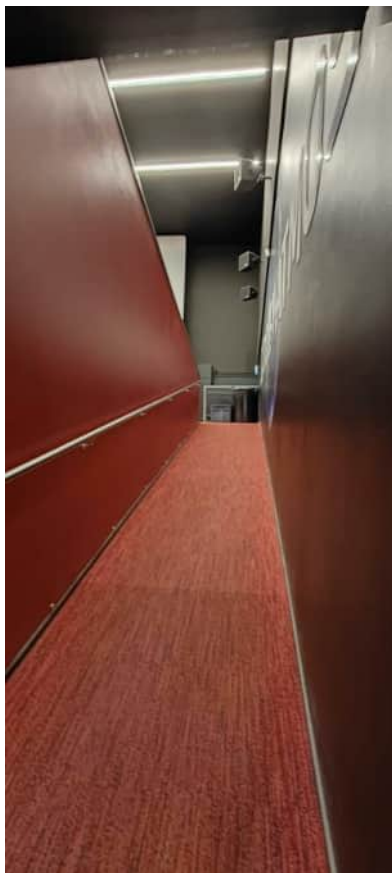

Esteetön wc-tila

Sali 1

Teatterin suurin sali rakennettiin itäsiipeen vuonna 2016, jolloin olivat salit purettiin ja tehtiin uudet kahteen kerrokseen. Salin paikkamäärä on 129 henkilöä ja pinta-ala 144 m². Kulku saliin tapahtuu tekstiilimattopintaisen luiskan kautta, tekstiilimatto jatkuu salin etuosaan, nousevassa katsomossa on vaaleanharmaa muovimatto. SaKaikki seinät ja katto ovat äänieristettyjä, pinnassa on musta akustiikkavilla. Muuten seinät ovat tasoitettu ja maalattu, sävy musta.

Katsomoon johtava luiska

Yhteensä 129 asiakaspaikkaa 8 rivissä. Kangasverhoillut istuimet, seinissä ja katossa musta akustiikkalevy. Katossa LED-nauha. Seinissä ja katossa äänentoiston järjestelmiä.

Sali 2

Salin 1 alapuolella on 72-paikkainen, 71 neliöinen sali. Lattiamateriaali on muovimatto, sävy vaaleanharmaa. Seinien yläosissa ja katossa on musta akustiikkavilla, seinien alaosa on maalattu, sävy musta. Käsijohde RST-pintainen. Kankaan leveys on 5,5 metriä, etunurkassa oleva poistumisovi johtaa sisäpihalle.

Sali 2. Sisäpinnat ovat vuodelta 2016.

Sali 3

Sali 3 sijaitsee rakennuksen länsipuolella, sali rakennettiin alun perin 2004, mutta salia laajennettiin 2019. Samalla uusittiin kaikki pintaraken- teet sekä katsomorakenteet istuimineen. Salin kapasiteetti on 57 henkilöä ja pinta-ala 75 m². Kankaan leveys on 4,9 metriä. Lattiamateriaali on puu- kuosinen vinyylilankku. Seinien yläosissa ja katossa on musta akustiikka- villa, seinien alaosa on maalattu, sävy musta.

Katossa on LED-nauhat ja porrasaskelmissa kohdalle RGB-LED-nauha. Kä- sijohde RST-pintainen. Hätäpoistumisovi johtaa suoraan Kalliotielle, paikka on alkuperäisten liiketilojen sisäänkäynnin kohdalla.

Sali 3. Sisäpinnat ovat vuodelta 2020.

Sali 4

Sali 3 sijaitsee rakennuksen itäpuolella, sali rakennettiin alun perin 2012, mutta salin pintamateriaalit ja katsomorakenne istuimineen uusittiin 2020. Salin kapasiteetti on 47 henkilöä ja pinta-ala 58 m². Kankaan leveys on 6,5 metriä. Lattiamateriaali on puukuosinen vinyylilankku.

Seinien yläosissa ja katossa on musta akustiikkavilla, seinien alaosa on maalattu, sävy musta. Seinillä on LED-valaisimet. Käsijohde RST-pintainen. Hätäpoistumisovi johtaa porraskäytävän kautta sisäpihalle.

Sali 4. Sisäpinnat ovat vuodelta 2020.

Sali 5

Salin 1 alapuolella on 42-paikkainen, 48 neliöinen sali. Lattiamateriaali on muovimatto, sävy vaaleanharmaa. Seinien yläosissa ja katossa on musta akustiikkavilla, seinien alaosa on maalattu, sävy musta. Käsijohde RST-pintainen. Kankaan leveys on 4,5 metriä, poistumisreitti on viereisen sali 2:n kautta. Kuvan projisointi on toteutettu laser-tekniikalla.

Sali 5. Sisäpinnat ovat alkuperäiset vuodelta 2016, projektoritekniikka on päivitetty 2022.

Kokoustilat

2016 muutostöissä olevalle ullakolle toteutettiin kokoustilat, laajuus on 35 m² ja henkilömäärä 20 henkilöä. Tilan keskellä on pöytäryhmä, seinällä laskeutuva kangas ja videotykkilaitteisto. Tilasta löytyy myös wc-tila sekä keittiökalustus. Lattiamateriaali on vinyylilankku, seinät tasoi-tettu ja maalattu, osassa seinistä on kuviotapetti.

Ullakon olevat tukipilarit ovat säilytetty näkyvissä, pintakäsittely on lak-kaus. Tilan ulkoseinät rakennettiin olevien ullakon kylmän tilan sisälle, päätyseinän pyöreä ikkuna uusittiin 2016, ja on näkyvissä huonetilassa. Kokoustiloihin on hissiyhteys, mutta tila ei ole esteetön muutamien por-rasaskelmien vuoksi. Tilasta on porrasyhteys Saliin 1.

Ullakon kokoustilat. Olevat puupilarit on jätetty näkyviin, luonnonvaloa saadaan alkuperäisen mukaisesta pyöreästä ikkunasta.

Yhteenveto

Alueen historia

Elokuvateatteri Starin talo on valmistunut 1938, ja se on rakennettu 1914 laaditun Tuiran alueen ensimmäisen asemakaavan mukaisesti. Tuolloin Tuiran alue oli pientalovaltaista, nopeasti kehittyvää aluetta, Oulun kaupungin tärkeimpiä laajentumissuuntia. Pientalot korvautuivat vähitellen kerrostaloilla 60-luvulle tultaessa, alue oli jälleen voimakkaan väestönkasvun kohteena. Lähiympäristöstä löytyy edelleen asemakaavassa suojeltu Samuli Paulaharjun kotitalo, 80-luvulla rakennettuja kerrostaloja ja uusimpana vaiheena 2020-luvun asuinrakennuksia.

Elokuvateatteritoiminta Oulussa

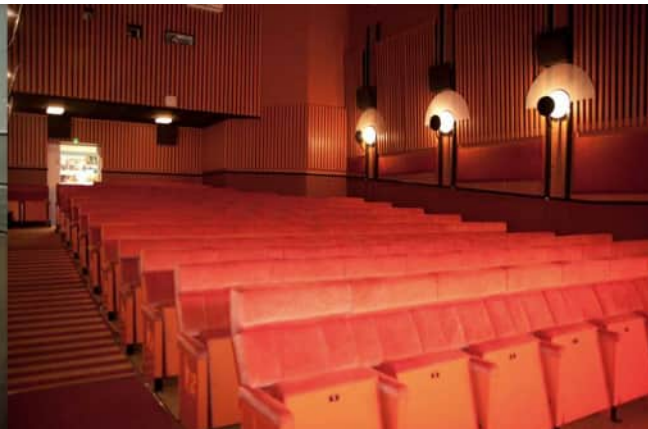
Rakennus käsitti valmistuessaan elokuvateatteritoimintaa, erillisiä liiketiloja sekä asuintiloja. Samat toiminnot löytyvät edelleenkin, mutta elokuvateatteritoiminta on laajentunut käsittämään suurimman osan rakennuksen tiloista. 1930-luvun lopulla kaupungissa toimi 6 elokuvateatteria, varsinainen elokuvien kulta-aikaa elettiin 50-luvulla. 60-luvulla haasteita asetti television yleistyminen, 80-luvulla videokasetit, 2010-luvulla suoratoisto ja korona. Oulussa toimii 2024 kaksi päätoimista elokuvateatteria, joista vain Star on perheyritys. Perheyrityksenä säilyminen on todellinen harvinaisuus alalla joka on voimakkaasti ketjuyritysten hallitsema. Lisäksi kaupungissa on elokuvateatteriharrastetoimintaa.

1. sali

kuvattu 1982

kuvattu 2004

kuvattu 2024

Arkkitehtuuri ja vaiheet

Historian hämärään on jäänyt päätös rakentaa liikerakennus Itä-Tuiraan, tontille 17. Oletettavasti syyt olivat liiketaloudelliset, Tuiraan oli 30-luvulla tärkeimpiä Oulun laajentumissuuntia, puolet kaupungin väestönkasvusta tapahtui Tuiraassa 1920-1930. Tuoreen asemakaavan mukaisesti kaupunginosasta oli rakentumassa moderni puutarhakaupunki. Merikosken voimalaitosta oltiin suunnittelemassa. Alueelta löytyi myös uusia julkisia rakennuksia mm. Tuiraanpuiston sairaala-alue ja 1930-luvulla laajennettu koulu sekä pienteollisuutta. Elokuviissa käynti oli suosittu ajanviete ja samaan aikaan Ouluun perustettiin muitakin uusia elokuvateattereita. Toisena rakennuttajana toiminut Juho Veijalainen perusti myöhemmin Imatralle Bio Vuoksin.

Elokuvateatteri edustaa vähäeleistä asuin- ja liikerakennusarkkitehtuuria, rakennus on kaksikerroksinen, kylmällä ullakolla varustettu harjakattoinen, L-muotoinen rakennus. Julkisivut ovat vailla koristeita, aukotus on selkeää ja rationaalista. Tontti on käytetty tarkoin hyväksi, rakennus sijoittuu tontin rajoja vasten itä- ja länsisivuiltaan. Betonitiilimuuratut julkisivut on rapattu keltaiseksi, vesikatto on poimutettua teräsohutlevyä ja on väriltään betonisokkelin tavoin punainen. Ikkunat ja pellitykset ovat valkoiset, pielijako on alkuperäisen mukainen. Kaikki ovet ja ikkunat, vesikatto ja julkisivu on uusittu vuosien aikana, myös toiminnan muuttuessa osa liiketilojen ovi- ja ikkuna-aukoista on muutettu ja rakennettu umpeen. Muutokset ovat luettavissa ulospäin, mutta ne eivät korostu erikseen ja käytetyt materiaalit ja ratkaisut ovat riittävän ajattomia ja taitavasti tehtyjä, jolloin kokonaisuus on eheä.

Sisätiloissa toiminta on elänyt tekniikan ja asiakkaiden toiveiden mukana. Alkuperäinen yksisalinen teatteri käsittää vuonna 2024 viisi erillistä salia, joiden korkealaatuiset tekniset ratkaisut, osittain ainoana Suomessa, on onnistuttu rakentamaan olevien kantavien seinien ja vesikattopinnan sisäpuolelle. Aulatilojen ilme rakentuu vaihtuvien elokuvajulisteiden mukana, 2004 tehty myyntitiski huokuu entisten aikojen tunnelmaa.

Salit ja aulatilat ovat alati muutosten alla, elokuvateatterin pyörittäminen on jatkuvaa kilpajuoksua asiakkaiden huomiosta suoratoistopalveluiden ja muiden houkutusten keskellä. Ainut tapa pysyä toiminnassa on alati kehittyä ja seurata aikaansa, jota Starissa on tehty jo vuosikymmenien ajan, mutta ainutlaatuinen rakennus huomioiden ja sen asettamien raamien sisällä toimien.

Arvot

Rakennus edustaa alkuperäisen Tuiran asemakaavan mukaista rakennuskantaa ja on yksi osa Tuiran yli satavuotiasta kerrostumaa, joka on erityisen hyvin nähtävissä rakennuksen ympäristössä. Kaupunginosatasolla 30-luvun kivirakennus on harvinainen, erityisesti yksityisessä käytössä olevana.

Arkkitehtonisesti rakennus edustaa vähäeleistä, funktionalismin tuulahduksia henkivää asuin- ja liiketaloarkkitehtuuria. Julkisivujen materiaali-paletti on pelkistetty ja vailla ornamenttiikkaa. Aukotus on selkeää ja rationaalista, ellei päätyjen pyöreitä ikkunoita lasketa dekoratiivisiksi elementeiksi.

Kulttuurihistoriallisesti teatterirakennuksella on oma erityinen paikkansa, se on tarjonnut niin tuiralaisille kuin oululaisillekin elokuvaelämyksiä jo 86 vuoden ajan. Teatteritoiminnan lisäksi vuosikymmenten aikana rakennuksessa on toiminut erilaisia kauppoja, ravintoloita ja päiväkotikin.

Säilyneisyyden osalta rakennuksen ulkoinen hahmo on säilynyt täysin tunnistettavana. Aukotusta on hieman muutettu, lähinnä aukkoja vähentäen, valomainokset ja vitriinit ovat eläneet aikojen mukana. Materiaaleja on uusittu tai korvattu, mutta alkuperäinen ilme säilyttäen. Nykyajan tarpeet mm. esteettömyyden suhteen on toteutettu omana selkeänä rakentenaan.

Sisätiloissa kaikki alkuperäiset pinnat ja seinät, kantavia rakenteita lukuun ottamatta, ovat uusittu tai muutettu.

Yksittäisten rakennusosien sijaan rakennuksen tärkein arvo on edustaa oululaista elokuvaperinnettä ja on yksityisenä perheyriksenä sekä pitkän jatkumonsa ansiosta harvinaisuus. Yrittäjän tavoitteena on tulevan kaavamuutoksen mahdollistaman laajennuksen myötä tarjota elokuvallisia elämyksiä myös pitkälle tulevaisuuteen.

Lähteet

Kirjalliset ja sähköiset lähteet

Niskala, Kaarina; Okkonen, Ilpo: *Oulun graadi, 350 asemakaavoitusta*, Kirjapaino Kaleva, Oulu 2002

Lotta Syväniemi: *Diplomityö Kahden kaavan kerroksia*, Tampereen Yliopisto, 2022

Turo Manninen: *Oulun kaupungin historia VI*, Jyväskylä 1995

Tuomaala, Ilkka: *Puu-Tuirasta kerrostaloalueeksi - Oulun Tuiran kaupunginosan saneerausprosessi vuosina 1960–1976*, Oulun Yliopisto Historian pro gradu -tutkielma, 2015

Urmas A Hilapieli: *Kino-Suomi, Elokuvan esittämisen historia 1896-2021*, Teos, Helsinki 2021

Kaupunkilehti Forum24, 15.7.2005

Wikipedia, elokuvan historia, <https://fi.wikipedia.org/wiki/Elokuva#Historiaipedia>

Sanomalehti Kaleva, 3.7.2006

Valokuvat ja piirustukset

Oulun kaupungin rakennusvalvontaviraston arkisto

Oulun kaupunginarkisto

Oulun asemakaavoitus

Kantaloiden perhealbumi

Vuoden 2024 kuvat Antti Kujala

Haastattelut

Kari ja Kalle Kantala, Pirkko-Liisa Vesa, haastattelu 31.5.2024

Merja Pietilä, haastattelu 25.5.2024

Sanna Ilonen, haastattelu 30.5.2024